

Merkwaardig verhaal
over het leven en de bekering van:

Andries van Tol,

Gewoond in Gouda

Door hemzelf beschreven.

Stichting de Gihonbron
Middelburg
2002

VOORBERICHT

Veertig jaar geleden, had ik er over gedacht om een zo kort mogelijk verhaal samen te stellen van hetgeen, wat de Heere met mij van mijn jeugd af aan had gedaan. In het jaar 1788 ben ik begonnen en heb voleindigd in het jaar 1793.

Toen het werkje gereed was, werd ik eens bezocht door een vrome leraar¹, die niet ophield of hij moest genoemd werkje in zijn bezit hebben.

Nu ik dit bericht van mijn leven kwijt ben, vond ik nogmaals begeerte, om in mijn vrije uren op mijn kamer in de eenzaamheid mijn geschiedenis op papier te zetten. En wel voornamelijk, hoe of de Heere met mij heeft gehandeld, om mij de genade in Jezus Christus deelachtig te doen worden. Ik doe dit uit liefde tot mijn vrienden en met opzien tot Hem, Die mij licht en genade kan schenken, om mijn pen te besturen.

Mijn enige wens is dan, dat de Heere, wanneer ik eenmaal in het graf zal rusten, het boekje mag gebruiken om tot zegen te doen zijn voor mijn vrienden, die de Heere Jezus liefhebben. Ja, hen schenke dezelfde zegen die ik zo menigmaal heb mogen genieten, als ik zelf las, wat de Heere uit vrije genade met mij, arme zondaar, heeft gedaan, om met David te kunnen zeggen: *“Komt, hoort toe, o allen, gij die God vreest, en ik zal vertellen, wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft”*. Psalm 66:16

Gouda, 30 oktober 1793.

ANDRIES VAN TOL.

**In 't nieuwe schepsel toont Gods Geest geen minder kracht,
dan die, waardoor Hij uit niet het ál heeft voortgebracht.**

*Toen Jezus leven, mij werd gegeven,
Stierf ik den dood.
Toen Jezus schatten, mijn ziel bevatten,
Werd ik ontbloot.
Toen Jezus minne, viel op mijn zinnen,
Werd ik gehaat.
Toen Jezus ere, mij kwam beheren,
Werd ik versmaad.
En nu is Jezus al mijn lust.
En Jezus al mijn zielerust.*

**Gods kind'ren slegen 't kruis op 't langst tot aan hun graf;
Dan neemt de dood die last van hun schouders af.**

*In 't donker tranendal
Zijn droppels in 't gezicht,
Die worden afgedroogd,
In 't zalig Hemellicht.*

AFKOMST EN JEUGD

---

¹ Ds. Vos die vertrokken is naar de Kaap, en het werkje heeft meegenomen.

Zoals ik mij nog kan herinneren, vond ik al vroeg in mijn jeugd een tegenzin van alles wat los en losbandig kan genoemd worden. Doch om met alles kort te zijn, zal ik van het mindere (dat is van mijn onbekeerde jaren) tot het meerdere (dat is van de weg van vrije genade), u meedelen, wat ik naar ziel en lichaam, zowel in natuur als in genade, heb ondervonden. Wat moet dan een ieder toch bekennen, wat is de weg van vrije genade wonderlijk, en wat loopt toch alles uit tot verheerlijking van de Drie-enige God en tot zaligheid van de onwaardige en in zichzelf verloren zondaar!

In het jaar 1740 was het een strenge winter. Ik reed op mijn schaatsen over de grote plas naar Zevenhuizen, toen er drie mannen uit Gouda mij achterop reden en mij de weg vroegen naar Zevenhuizen. Ik zei tot hen: “volg mij maar; ik moet er ook naar toe.” Daar aangekomen, ontving ik van elk een stuiver en reed door, naar het Moordrechtse veer, waar mijn ouders woonden. Na een poosje gereden te hebben, ontmoette ik op mijn weg een gezelschap van ongeveer 20 personen; de een ging al meer op in de wereld en in de zonde dan de ander; in één woord: 't was of zij waren losgebroken. Toen ik hen voorbij reed, sloeg een van hen met de vleugel van de schaats in mijn schaats, zodat ik achterover viel en wel zó, dat mijn ogen door de val letterlijk uit mijn hoofd waren geduwd en op mijn wangen hingen. Zonder acht op mij te slaan reden zij echter door.

Daar lag ik dan; ik was bewusteloos. De voorbijgangers bekommerden zich weinig over mij, dachten er niet over om mij te verzorgen; zij legden mij wat op zij van de rijbaan af, maar lieten mij overigens voor de dood liggen, en zo zou mijn leven hier geëindigd zijn, als God de Heere niet voor mij had gezorgd. Mijn zusters namelijk hoorden al spoedig, dat er te Zevenhuizen iemand was dood gevallen, en of, zij iets vermoedden, bonden zij aanstonds hun schaatsen aan en reden naar genoemde plaats. Mij herkende, ontstelden zij zeer bij het zien van wat mij was overkomen; ze stonden verslagen en wisten niet wat aan te vangen. Een man uit de omstanders bood aan, om te Nieuwerkerk een slee te gaan halen, waarop ik werd gelegd en thuis gebracht. Daar gekomen zijnde, lag men mij voor dood op de vloer neer, daar er toch geen teken van leven meer in mij was te bespeuren. Ik was koud en stijf, terwijl mijn gezicht was als dat van een lijk. Mijn moeder kon het echter niet begrijpen dat ik dood was; ze geloofde het niet. *Haal, zei ze, de geneesheer van Nieuwerkerk en laat ons zien wat die er van zegt.* Die kwam en onderzocht mij van alle zijde en kwam toen tot het besluit, dat ik dood was.

Mijn moeder bleef nog volhouden en zei, dat hij al het mogelijke moest doen om te zien of er nog teken van leven bij mij was. Hij knipte toen al het haar van mijn hoofd, en legde zeven Spaanse vliegen op mijn hersens; bond mijn ogen weer met doeken op hun plaats; lag mij op een peluw bij het vuur en vertrok.

De eerste dag daarna kwam hij terug; beschouwde mij en bleef bij zijn woord; dat ik dood was. De tweede dag eveneens, en de derde dag zei hij: “Hoe lang, zult u hem toch boven aarde houden? Hij is immers dood.” Maar mijn moeder kon het nog niet geloven; dag en nacht waakte zij bij mij. De vierde nacht lag ik nog steeds bewusteloos, toen opeens mijn kin zich begon te bewegen en ik een geluid gaf als iemand, die op zijn tanden knarst. Mijn zuster, die dit hoorde, riep toen: “O, moeder, hij leeft!” Waarop dat goede mens van aandoening niet wist wat zij deed. In 't kort; zij haalde de dokter, welke zei: “Ik kan mij wel verbeelden hoe verblijd u bent, maar hoe bitter bedroefd het u ook zal maken; ik moet u meedelen, dat het wenselijk was geweest als hij werkelijk was gestorven, want ik zie, dat al zijn leden lam zijn en dat

hij geheel van zijn zinnen is beroofd.” Mijn moeder zei geheel aangedaan: *“Och dokter, ik ben nochtans zo blij, dat hij leeft, want ik weet, er is nog een God almachtig. Die alles ten goede kan doen uitlopen.”*

Hij beval toen, om papier nat te maken met brandewijn en dat op mijn hoofd te leggen, hetwelk door de Heere zó werd gezegend, dat ik de volgende dag weer bijkwam. De volgende dag kwam de dokter terug en mij in deze toestand ziende, vroeg hij mij of ik wist wie hij was, waarop ik antwoordde: “U bent dokter Witmond van Nieuwerkerk!” Want ik verstond het aan zijn spraak. De doeken, die hij om mijn hoofd en ogen had gebonden, deed hij weg; waarna ik wel zag, doch mijn ogen niet verdraaien kon, vanwege de pijn, die ik er aan leed.

De Heere, Wiens naam Ontfermer is, zegende de middelen, zodat ik zes dagen daarna mijn ogen weer kon gebruiken en de twee krukken, die mij behulpzaam moesten zijn in het lopen, kon ik in de korte tijd missen. O, de vreugde van mijn moeder was onuitsprekelijk en ieder die mij zag, moest bekennen, dat het alleen de wonderdaden des Heeren waren, die mij zo spoedig hadden gezond gemaakt.

De onuitsprekelijke vreugde van mijn moeder bestond dan ook grotendeels hierin, dat ik nog niet in de eeuwigheid was en dat de tijd der genade nog voor mij niet was geëindigd.

Zo nu en dan had ik bij dit onderwerp wel eens stil gestaan, vooral als mijn moeder het mij onder het oog bracht, en ik moet eerlijk bekennen, dat ik dikwijls kloppingen in mijn hart gevoelde, waardoor die innerlijke ontevredenheid ontstond. Maar ach! Wat was dan de uitwerking? Mijzelf met allerlei overleggingen en redeneringen te bedriegen; mijn toevlucht te nemen tot het nalaten van grove en uitwendige zonden en het ten uitvoer brengen van enige plichten, waardoor ik dan in een nog treuriger toestand geraakte dan voorheen; want dit was een vleselijke gerustheid.

Het einde was dan, dat ik bijzonder in mijn genoegen was, wanneer ik mijn geweten weer tot rust had gebracht. Mijn toestand was dus nog verre van gunstig. Van dood te zijn in zonden en misdaden wist ik nog niets; nog veel minder dat ik vervreemd was van het leven, dat uit God is. Dat er tussen mij en God een kloof was veroorzaakt in het Paradijs en dat ik met ziel en lichaam onder de vloek lag van een vertoornd Rechter daarvoor was ik geheel en al blind. O, wat zou de Heere toch in Zijn heilig recht zijn geweest, als Hij mij had laten verloren gaan! En wel door eigen schuld, want het ontbrak mij niet aan waarschuwingen, zowel van binnen door mijn geweten, als van buiten door mijn moeder en goede vrienden.

't Is mij eens overkomen, dat ik naar een plaats wilde gaan, waar de wereld in de volle zin van het woord werd gediend. Maar de beschuldigingen, die ik in mijn geweten kreeg, waren zó sterk, dat ik viermaal terugkeerde en het eindelijk moest opgeven. Tot roem van 's Heeren genade verhaal ik het, hoe Hij mij eens heeft terug gehouden van de kermis, waarnaar ik al zo lang had gewacht. En waar zou het einde geweest zijn van die draaikolk der zonde, waar de mens zich moed- en vrijwillig inwerpt, indien de Heere mij los had gelaten? Weinige ogenblikken voordat ik mij daarheen zou begeven sloeg de Heere mij met koliek in mijn buik, zodat ik lag te krimpen en te kruipen in het bed. Waar bij kwam, dat de Heere het mij liet zien, waarom dat gebeurde, namelijk om mijn zonden. En werkelijk gingen er klachten uit mijn hart, dat ik mij zo bezondigd had.

De middelen die ik er voor gebruikte, - en hier wil ik nog even bij stil staan, - werden eerst gezegend toen de ijdele kermis voorbij was, en wel op zulk een wijze, dat ik

aanstonds weer aan het werk kon gaan. Ik zag hierin zo'n wonder, dat ik met mijzelf verlegen werd. *O, dacht ik, had de Heere mij nu eens laten sterven; mij zo geheel genadeloos en zo onbekeerd naar de eeuwigheid doen gaan, om de God des Hemels te ontmoeten, en verantwoording te moeten doen voor de driemaal heilige God. Hoe vreselijk zou het mij dan geweest zijn!* O, dat wonder van nog te zijn en nu nog te leven, daar de Heere nu toch zo veel redenen had om mij voor eeuwig te doen verloren gaan, was voor mij zo groot, dat ik zelf niet wist waar ik mij voor God zou verbergen; te meer, daar Hij mij juist die ziekte zond zolang de kermis duurde. Als men alles eens gadeslaat hoe de Heere mij altijd heeft verlost en gered, dan moet men wel uitroepen met de Psalmddichter van Psalm 89: 8: (Datheen)

*Zo wij sterk zijn, daarvan hebt Gij alleen de eer;
Vermogen wij ook iets, zulks alles komt, o Heer'
Van Uw goedheid, die ons bescherming is bevonden!
Is 't dat wij benauwd zijn nu of t' eniger stonde,
Gij, o Heilige God Israëls, hoog verheven,
Zijt ons Koning, tot wien wij ons ganslijk begeben.*

Maar dit was niet de laatste uitredding. Mijn zuster, die te Nieuwerkerk woonde, zou trouwen, waarom ik verzocht werd op de bruiloft. Daar het ijs sterk genoeg was, reed ik er op schaatsen heen, en daar ik de wind vóór had, reed ik snel. Eensklaps zag ik, dat ik voor een groot wak was, en daar mijn vaart te snel was, kon ik mij zo spoedig niet omkeren en reed er in. Dit was een toestand! Zonder hulp in zo'n wijd water - want er zouden gemakkelijk drie schepen in hebben kunnen liggen - en niets anders voor ogen te hebben dan te moeten sterven. En was dat nog maar het ergste geweest, maar nu moest ik zo onvoorbereid naar de eeuwigheid, en dan voor eeuwig verloren te zijn! Mijn hart kromp ineen: *een vertoornd Rechter voor mij; de dood met al de verschrikkingen der hel achter mij!* O, wie beschrijft mij die ogenblikken, welke ik daar heb doorgebracht!

Wat nu gedaan? Toen ik boven was gekomen, zwom ik naar het ijs, en lag mijn armen en kin op de kant van het wak. Enige ogenblikken zo doorgebracht te hebben, voelde ik, dat mijn mouw vast gevrozen was; ik wilde proberen om mijn ene been op het ijs te leggen, maar het brak en ik zonk weer naar de diepte. Daar lag ik dan weer.

Mijn eerste toestand kwam nu des te meer terug, en uit mijn benauwd hart riep ik tot de Heere en zei: *och Heere! Nu zal ik hier moeten sterven en dan eeuwig omkomen.*

Weer boven gekomen zijnde, probeerde ik hetzelfde en kwam weer met mijn armen en een voet op het ijs. Meer kon ik niet doen, daar hier mijn krachten tekort schoten. Maar nu zou ik ook geholpen worden door die Ene, Die altijd helpt, als de nood op het hoogst is. Want ik voelde, dat mijn voet werd ondersteund en opgebeurd, en kwam werkelijk op het ijs. Nu reed ik verheugd weg en kwam behouden thuis.

Mijn ouders, die mij met zulke natte klederen zagen binnenkomen, vroegen mij, hoe dat kwam, waarop ik hun mijn wederwaardigheden meedeelde. Zij waren zó verheugd, dat, toen ik van klederen verwisseld had, wij samen van blijdschap een danklied zongen, *ter ere van Hem, Die mij zo wonderlijk had gered.* Ja, van blijdschap; want nu zag ik het nog meer dan ooit tevoren, dat ik in zulk een onreine toestand voor God niet kon komen, en dan daarenboven nog die onuitputtelijke goedertierenheid des Heeren, dat ik nog leefde. O, dat was voor mij niet om uit te spreken. Hierover heb ik nog dikwijls mogen nadenken, ofschoon het slechts de uitwerking had, die ik tevoren heb meegedeeld; uitwendige zonden laten en zo

zedelijk mogelijk leven. O, wat is de Heere toch goed, daar Hij mijn leven toen zo rechtvaardig had kunnen afsnijden en ik alsdan al lang in het verderf was geweest. Hier moest ik uitroepen:

*“O, Heere! Gij hebt willen sparen
En niet ontijdig weggerukt,
In mijn onbekeerde jaren,
Als een bloem niet afgeplukt.”*

Ik gevoelde hier wel, hoe groot het geluk is voor de mens, die weet, zeker weet, dat zijn zonden vergeven zijn en er verslag van kan geven, dat hij door het zaligmakend geloof een kind des Heeren geworden is; nochtans leefde ik in de zonden voort, daar ik het nieuwe leven nog niet deelachtig was. Blind was ik voor alles. Wat wordt de waarheid toch bevestigd, die wij lezen in Galaten 1:4, *dat de uitverkoren zondaar zal moeten getrokken worden uit deze boze wereld.*

Mijn broer die 5 uren van ons woonde, kwam op zekere tijd vragen, of ik hem tien of twaalf weken wilde komen helpen om haver te dorsen; dat mijn ouders toestemden. De eerste avond, dat ik bij hem was, kwamen er wel zes of zeven mensen, met fluit en andere muziekinstrumenten om er op te spelen, dat afgewisseld werd door voorlezen en vertellen. Toen dit enige avonden had plaats gehad, vroegen zij mij, of ik dit niet aangenaam vond. Waarop ik antwoordde, *dat het niets anders waren dan fabelen, sprookjes en ongegronde vertellingen.* Zij gingen daarna bij elkaar zitten en zeiden, zo hard, dat ik het kon horen: wij hebben nog niet veel op hem gewonnen! Want zij dachten mij Rooms te maken, daar mijn broer zelf ook met die godsdienst had gewisseld.

Gedurende de aanwezigheid van die lieden verliet ik gewoonlijk het woonvertrek en ging dan op de werf. O, wat was ik dan bedroefd. Ik kon mij dan niet bedwingen, maar zuchtte en weende en moest gedurig uitroepen: “Heere, als Gij mij niet beter bewaarde dan mijn ouders, dan was ik in groot gevaar om verleid te worden.” Later heb ik het als een groot voorrecht beschouwd, dat ik altijd in zulk een droefheid mocht verkeren over de dwaasheid van die religie, daar ik anders zeker verleid was geworden.

Het gebeurde mij eens, dat ik te Aarlanderveen ter kerk was en dat de predikant zijn tekst had uit de brief aan de Hebreeën, Hoofdstuk 2 vers 1: *“Daarom moeten wij ons te meer houden aan hetgeen van ons gehoord is; opdat wij niet te eniger tijd doorvloeien”.*

Wat waren die woorden voor mij zoet! Het was alsof die leraar alleen voor mij sprak. De begeerte, die ik toen voelde, om door de almachtige God bewaard te worden voor verleiding, kan ik met geen woorden uitspreken. De bewarende hand des Heeren had ik dan ook wel nodig. Want eens, toen ik met mijn broer aan het dorsen was, zei hij tot mij: “Indien ik in die tijd, dat u bij mij bent, zoveel op u had gewonnen als u op mij, dan was u al lang van godsdienst veranderd.” Waardoor ik met hem in woordentwist kwam. Hoe vijandig hij was, kan men nagaan, toen hij tot mij zei: “Je bent Ezau, maar ik ben Jakob; want al tweemaal heb ik u de hersens in willen slaan met de dorsvlegel, omdat ik je niet kan veranderen, en nu zeg ik, en onthoud het, al kwam er een Engel des Heeren op deze plaats en betuigde, dat je op de rechte weg bent, dan zou ik nog

zeggen tot de engel: *gaat u heen van waar u gekomen bent; ik zal Paaps blijven, al ben ik ook eeuwig verdoemd.*”

Geheel ontroerd antwoordde ik hem: “Dan is het wel God geweest, Die mij beschermd heeft.”

Ik was door dit voorval zó beklemd en benauwd, dat hij straks het voornemen ten uitvoer zou brengen, dat mijn besluit weldra genomen was om te vertrekken.

Daar mijn ouders mij evenwel eerst over een maand thuis verwachtten, besloot ik 's morgens naar Amsterdam te varen en vervolgens naar Buiksloot te gaan, waar mijn andere broer woonde, die dan toch Gereformeerd was.

's Avonds naar bed gaande, had ik 's nachts een droom. Ik droomde namelijk dat, juist toen ik gereed stond naar Amsterdam te vertrekken, mijn zuster door mijn moeder werd gezonden om mij te halen, want dat vader op sterven lag. Door deze droom verschrikt, werd ik wakker, doch sliep weer in, en toen ik 's morgens wakker werd, kleedde ik mij aan, om op genoemde wijze te vertrekken. Zodra ik gereed was, kwam de droom mij zo voor de geest, dat ik werkelijk in verlegenheid geraakte. *Want, zei ik, als nu vader eens zo ernstig ziek was, dan ben ik twaalf uren van hem verwijderd.* Zo stond ik nog even te peinzen wat te doen. Maar wat gebeurde? Eensklaps stond mijn zuster voor mij en zei: *Ik kom je een treurige tijding brengen; ik ben om drie uur al van huis gegaan ter wille van onze moeder, om je te halen, want ... vader ligt te sterven.* U kunt begrijpen, hoe ik hieronder verkeerde, en op dat ogenblik werd mijn verstand zo opgeklaard, dat ik moest uitroepen: *O, Heere, wat zijn Uw wegen toch wonderlijk; daar Gij het nu alzo hebt bestuurd, dat ik op een geschikte wijze mijn broer kan verlaten.*

Dat ik spoedig gereed was om te vertrekken, kan iedereen wel begrijpen, en toen ik thuis kwam, vond ik dan ook werkelijk mijn vader in een bedenkelijke toestand, doch nog goed bij kennis. Ik moest hem alles vertellen, en de blijdschap, dat de Heere mij zo krachtig had bewaard, was op zijn gezicht te lezen. Hij leefde nog drie dagen en stierf toen op bijna 80 jarige leeftijd.

Het sterfbed van mijn vader, was voor mij nog tot een zegen; want toen ik zo bij het lijk stond, kwam de gedachte in mij op: Als ik nu ook eens 80 jaar mag worden, - en dat is toch een goede ouderdom, - dan komt toch eenmaal de tijd, dat ik ook zal sterven. Hoe moet ik dan voor God verschijnen? De korthed van het leven en de vrees voor sterven stormden zo op mijn ziel los, dat ik naar de eenzaamheid vluchtte en met tranen en verzuchtingen mijn hart voor de Heere uitstortte. Maar het ongelukkige was, dat ik in een Farizeese gerustheid verviel. En om mijn geweten tot zwijgen te brengen, daarom zong ik:

*Op, op mijn ziel uit al 't gewemel,
Verlaat het woelen van deez' aard,
Zend al uw zuchten naar de Hemel,
Al uw gedachten Hemelwaarts.*

Het versje kwam mij toen ook zo in mijn gedachten. Het is van Borstius, uit de "Geestelijke Geneeskunst".

*Die in den dood geen winst en ziet,
Die leeft het rechte leven niet;
En die naar Gods wil niet en leeft,*

*Bij 't sterven niets dan schade heeft;
Zijn lijf in 't graf, de ziele in de hel,
Een eeuwig wee, geen eeuwig wel.*

Sinds die tijd kreeg ik behoefte, om met iemand om te gaan, wie ik al mijn ondervindingen kon meedelen, en die ik dan ook vond in een jongeling, die met zijn moeder en twee zusters huisde. Wij gingen te samen naar de kerk en naar de lering². Hij kwam mij telkens bezoeken en ik hem. Wij gingen altijd even goed met elkaar om en spraken als broeders over onze geestelijke belangen. Maar ook hieraan zou spoedig een einde komen.

Eens, toen ik in de buurt kwam, waar hij met nog 6 of 7 mensen werkte, die alle ruwe en losbandige schepselen waren, hoorde ik, dat hij mij op een verschrikkelijke manier uitmaakte en bespote. Ik zag, dat hij zich hieraan schuldig maakte, terwijl de anderen mij stilzwijgend stonden na te zien. Dit deed mij zo aangrijpen, dat ik overluid schreide juist hierom, omdat hij mijn vriend was. Maar wat gebeurde?

Toen ik thuis kwam vroeg mijn moeder: wel, Andries, willen wij eens gaan zien bij *Maarten den O*. Ik vroeg wat hem dan scheelde; waarop zij mij antwoordde: vanmiddag om 2 uur is hij op zijn werk ineens ziek geworden, en wel zó erg, dat het bruis op zijn mond kwam, en zo is hij naar huis gebracht.

Op mijn beurt ging ik nu vertellen wat mij deze middag juist om 2 uur was overkomen. Wij gingen naar hem toe en vonden hem reeds stervende, en wie kan mij beschrijven het gevoel, dat ik bij dit sterfbed had. Ik ging naar hem toe en vroeg hem, hoe het met hem ging. Maar nauwelijks hoorde hij mijn stem, of hij kreeg zo'n hevige benauwdheid, dat zijn zuster hem met een veertje moest laven, om niet te stikken. Zijn einde scheen nabij. Na 4 uren was hij, die om 2 uur nog gezond was, reeds een lijk.

Wat is zo'n sterven toch naar; ons leven zo in een ogenblik afgesneden te zien, en dan in zo'n toestand. Wat was ik toch bedroefd; want hij, die ik zó liefhad, was niet meer. Hij was in zijn zonden, onder de verschrikkelijkste benauwdheden, heengegaan naar de eeuwigheid, waar nooit iemand van terugkeert. O, de droefheid die ik over hem gevoelde, is niet te beschrijven, daar de Heere hem zo zwaar strafte wegens het bespotten van mij.

Dit vooral vervulde mij met zware gedachten. Waar ik ook heenging of waar ik ook was, de gedachte aan mijn vriend was bij mij. Hoorde ik een klok luiden,, dan dacht ik aanstonds: *alweer een mens naar de eeuwigheid*. En waar liep alles op uit? Met de beste voornemens zo zedelijk mogelijk te leven. Dat mijn hart verhard was door de zonden en dat ik Jezus moest bezitten als Borg voor mijn schuld, zou ik ooit of immer in vrede kunnen sterven, hier was ik zo blind voor als de blinde op de weg naar Jericho.

BEKERING

---

² Catechisatie

Eens gebeurde het mij, dat ik 's nachts droomde, dat ik op een vlak veld stond. Zó vlak, dat ik van het Oosten tot het Westen niets kon gewaar worden, In de verte zag ik een vrouw aankomen en, nieuwsgierig wat zij hier doen moest, zag ik, dat zij zeer treurde, zodat de tranen uit haar ogen liepen. Zo denkende, wat haar toch scheelde, hoorde ik die woorden: *God zal alle tranen van hun ogen afwissen.* (Openb. :4) Toen werd ik wakker, en bleek het een droom te zijn. De volgende dag was de droom niet uit mijn gedachten, en dat weet ik, dat ik zo'n betrekking kreeg op dat gezicht, dat ik het niet van mij kon werpen. Ja, zelfs zo erg dat ik er 's nachts niet van kon slapen. Mijn hart begon evenwel te redeneren: je zult jezelf aan dromerijen overgeven. Evenwel kon ik die droom niet vergeten.

Het was in die tijd, dat ik de woorden in mijn hart kreeg uit Psalm 45: (vers 11b, 12a) *Vergeet uw volk, en uws vaders huis, zo zal de Koning lust hebben aan uw schoonheid.*

Nu kreeg ik zo duidelijk te zien, dat ik nog onbekeerd was, en dat drong en woog mij zo zwaar, dat ik het nog nooit zo had geloofd noch gevoeld. Maar nu geloofde ik, dat ik een zondaar was en niets had dan zonde en schuld, en ik riep uit mijn diepe nood *om bekeerd te worden.* O, wat was mijn schuld groot, en dan geen Borg voor dezelve! Mijn ziel was vol angsten en benauwdheid. Overal waar ik was of ging, was die schuld voor mij.

Het gebeurde dikwijls als ik naar huis ging, dat ik aan de weg mijn knieën boog om tot God te bidden om bekering. In de beesten, die ik in het veld zag lopen en in de vogels die ik in de lucht zag vliegen, elk naar zijn aard, zag ik duidelijk waartoe zij leefden, dat is om God hun Schepper te eren en te verheerlijken. En ik, ik een redelijk schepsel, die in zonde geboren was, kon niet anders doen dan mijzelf aan te klagen, dat ik door mijn schuld zo ongelukkig was geworden. Met niemand kon ik er over spreken; o neen, de gedachte kwam zelfs in mij op, niet meer te bidden; want zo'n schepsel, dacht ik, is zeker wel een verwoording. Daarom zou het toch tevergeefs zijn, want God de Heere is onveranderlijk. En de benauwdheden en angsten die we nu gevoelen, zijn nog maar voorsmaken van de hel. Ja, dat zal zo lang blijven als gij leeft, al was het nog dertig jaar, en dan ten lange leste is het uw lot, om verloren te gaan.

O, het was mij zo duidelijk, dat het nu niet anders zijn kon! Want ik kon God niet bewegen, of door mijn bidden maken, dat Hij Zijn besluit zou veranderen of van Zijn recht afstand te doen. De onbeschrijfelijke angst, die ik doorstond, was zo erg, dat de wereld, hoe groot en ruim die ook mocht zijn, mij een enge kooi en gevangenis was. De Hemel zag ik nu voor mij gesloten; bidden kon ik niet; want mijn zonden stonden als bergen voor mijn aangezicht. Ik was in één woord als iemand, die God had vervloekt. Alles onder woorden brengen hoe ik mij onder een en ander bevond, is mij niet mogelijk.

Doch dit weet ik, dat de angsten, die ik uitstond, zóver gingen, dat ik de bedroefde overlegging in mijn hart kreeg om mijzelf het leven te benemen. Het was mij of er één in mijn hart redeneerde: je kunt het heel gemakkelijk doen. Wanneer de knechts deze middag naar huis zijn, dan bevind jij je alleen in de winkel. Dan moet je in het kozijn van het venster gaan zitten en met de toppen van de vingers je vasthouden. Wacht dan zolang totdat er enige mensen voorbij komen; zie dan naar de lucht, alsof je naar iets ziet, en laat je dan los. De mensen zullen dan zeggen, dat is onnozel van hem, om daar zo te gaan zitten; het kon niet anders of hij moest wel vallen. En het einde zal dan zijn, dat je door de val wel dood zult zijn. O, wat kon de Satan toch redeneren om mij zo naar die eeuwigheid te zenden! Wel staat er van hem geschreven, dat hij, een

mensenmoordenaar is van den beginne. In die ogenblikken evenwel kwam het mij het beste voor: *ik zou dan dood zijn, en de mensen zouden zeggen dat het een ongeluk was.*

Die middag bleef ik alleen in de winkel achter. De benauwdheid en beklemmdheid waren lang en ondragelijk, en mijn redeneringen over de bedroefdheid van mijn moeder hielp mij niet; het was alsof ik werd gehaast het plan ten uitvoer te brengen. Ik ging in het raam zitten en hield mij slechts met de toppen van mijn vingers vast. O, dacht ik, kwamen er nu maar spoedig mensen, dan was ik dood. De Heere nochtans hield een wakend oog op mij, waardoor het water wel tot aan de lippen, maar er niet over kwam.

Het is de weg des Heeren meestal met Zijn kinderen, dat Hij ze in die toestand laat komen; want men moet bedenken, dat de mens verloren is, en de Heere wil, dat de mens dit ook weet, hoewel het geen gemakkelijke weg is.

Zo al ziende, of er toch iemand aankwam, hoorde ik de voetstappen van een knecht, die de trap opkwam, en wetende, dat ik boven was, begon hij beneden aan de trap al te roepen: 'Ik kwam ik door de Doelensteeg en zag een man die uitriep: "*Ik ga mij ophangen!* Maar ik dacht zo: die het uitroepen doen het niet; maar die het in 't geniep doen."

En eer hij dit gezegd had was hij boven. Bij mij gekomen, zei hij tot mij: *Wat zie je er toch verwilderd uit; zo rood in 't gezicht.* Ik zei toen tot hem, dat ik hoofdpijn had.

Ondertussen was ik weer aan mijn werk gegaan, maar hoe ik die tijd heb doorgebracht, behoef ik wel niet te zeggen. De doodsangsten, die ik uitstond, waren zo zwaar, dat ik weer over middelen begon te denken om mijzelf het leven te benemen. Alzo redenerende, besloot ik, wanneer ik 's avonds naar huis ging, mij van de brug af te werpen, waar ik over moest lopen, want, dacht ik, dan zullen de mensen zeggen: *Ik heb het nog wel gedacht, dat er hier nog eens een zou verdrinken; er zijn niet eens leuning aan. En het is daarbij 's avonds zo gevaarlijk, dat het waarlijk geen wonder is, dat Van Tol hier verdronken is.*

Toen het dan avond geworden was, ging ieder naar huis. Ik woonde een half uur buiten Gouda. Buiten gekomen, werd mijn hart letterlijk samengeknepen door de inwendige benauwdheid. Want dan dacht ik: *als ik mijzelf verdrink, dan ben ik er zeker van, dat ik ook zo in de handen van de levende God val, en dan zal het einde zijn voor eeuwig de helse angsten te moeten dragen die een rechtvaardig Rechter over mij brengen zal.* Dacht ik aan mijn moeder, als die horen zou, dat ik verdronken was, en aan haar droefheid, dan was dit een band die mijn hart des te enger maakte. Toen ik de brug tot tien schreden was genaderd, was het mij of ik aangepord werd om mij toch te haasten. *Want, zo redeneerde ik, nu kun je verkrijgen wat je zoekt, en dat was dood te zijn.*

De Heere zou nu tussenbeide komen, zodat ik niet tot die daad zou gebracht worden. Want het is onmogelijk, dat hij, wien de Heere van eeuwigheid heeft liefgehad, verloren kan gaan. De Heere Jezus zegt Zelf: "*En zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit Mijn hand rukken*" (Joh. 10 vers 28). Om die reden was het dan ook dat juist, toen ik in het water wilde springen, Hij mij toonde, hoe ik, tien jaar geleden eens gelezen had in een boekje van Bunjan, dat ik waarachtig moest bekeerd worden, en hoe ik toen gebeden had, dat de Heere mij bekeren mocht. Op hetzelfde ogenblik kreeg ik snellijk de woorden voor mijn gemoed: "*Wendt u naar Mij toe, gij eindigen der aarde, want Ik ben God en niemand meer*". Toen toonde de

Heere mij, dat de weg voor mij nog niet was afgesloten, en dat er ook voor mij nog hoop was. Ja, Hij opende de weg en liefde de zielsbenauwdheden van mij weg te nemen.

Nog kunnen behouden worden, door God Zelf gezegd, één die zoveel schuld heeft; één die alles verdiend heeft, en die niet meerwaard is dan om voor eeuwig de straffen der hel te ontvangen, als zijn deel, voor zo één nog een weg naar de Hemel.... O, de blijdschap die in die ogenblikken mijn ziel vervulde, dat er nog hoop was, is voor mij even onbeschrijfelijk als de benauwdheden, die ik had gehad. Ja, zo verblijd en zo ruim voor mijn ziel was ik, dat ik huppelend de brug overliep en aan de kant van de weg mijn knieën boog en uitriep: Och, Heere, had Gij mij deze middag niet bewaard toen ik in het venster zat, o wonderlijke Goedheid, dan had ik nu al in het verderf en onherstelbaar rampzalig geweest. Ik moest hier uitroepen: *O Heere, de rijke man in de hel riep om een druppel water, om zijn hete tong te verkoelen, maar het mocht hem niet worden gegeven, en nu zijt Gij nog zo goedertieren, om, als ik water nodig had, mij een gehele rivier te doen zien.*

Gelukkig was ik dus; doch nog niet volkomen, want mijn ziel was nog niet geborgen in Jezus Christus.

De weg naar de Hemel was nu voor mij geopend en wel moest ik erkennen, dat ook voor mij nog behoudenis der ziel te verkrijgen was. Maar daartoe te geraken..., och, daar was ik nog zo blind voor. Wel mocht ik in die ogenblikken zoveel kracht en waardigheid zien in het bloed van Jezus Christus, dat ik moest uitroepen: *Och, Heere Jezus, al was het, dat ik de zonden van alle mensen had, en had maar één druppeltje van Uw dierbaar bloed, dan zou ik nog behouden zijn.* Hier was het, dat ik voor het eerst recht leerde bedelen. Want hier was al het mijne vervlogen en ik zag nu zo klaar en duidelijk de verzoening door het bloed van Jezus Christus, dat ik dacht: *Als de Heere Jezus nu zó gewillig was om mij zalig te maken, als ik om zalig te worden, dan was ik behouden.*

Maar ik zou het wel anders leren. Die onvergetelijke plek verlaten hebbende, ging ik naar huis. Welk een gedachten gingen er toen in mij om! Aan de ene kant, hoe verschrikkelijk mijn einde zou zijn geweest van dit leven, en de onbeschrijfelijke zaken, welke er zou hebben plaats gehad bij het begin der eeuwigheid, met betrekking tot mijn ziel, en aan de andere kant, het wonder, dat ik nu nog in het heden der genade was, niet alleen, maar dat er ook nog een weg geopend was, om aan de straffen, die op mijn zonden zouden volgen te ontkomen. Mijn gebed was dan ook gedurig: *Och, Heere! Mocht ik nu genade vinden in Uw ogen.*

Er woonde bij mij in de buurt een oude vrome man, die ik op zekere tijd eens ging bezoeken. Toen ik hem mijn geschiedenis vertelde en aan het einde kwam, zei hij tot mij: *Ik weet wel wat u ontbreekt; u moet maar veel bidden om ontdekkend licht.* Wat was het mij dan zoet wanneer de man over de Goddelijke zaken sprak! Altijd wanneer wij van elkaar scheidden, bogen wij onze knieën, en dan was zijn laatste woord: *Mijn beste vriend: u moet maar veel om ontdekkend licht bidden.* Een ieder, die het bij ondervinding heeft, kan wel verstaan, wat troost ik in die man vond, daar ik steeds gevoelde, hoe mijn zonden als een pak op mijn rug was gebonden en ik steeds in de behoefte verkeerde om er van verlost te worden; maar *hoe*, dat wist ik niet. Mijn besef van zonde en het berouw daarover kwam slechts hieruit voort, dat ik het lijden zag, dat aanstaande was en het verderf. Maar het zegt wat anders, voor de rechterstoel van God geplaatst te worden; voor een God, die het zo waard is geëerd en verheerlijkt te worden. Gewis, wanneer men dit in het oog krijgt, en dit geschiedt niet anders dan

door klare openbaringen op een zaligmakende wijze aan de zijde des Heeren. Dan roept de zondaar uit: *Ach, Heere! al was het, dat Gij mij voor eeuwig in het verderf deed zinken, dan zou ik U daar nog verheerlijken.* Deze weg zou de Heere ook met mij inslaan, om eerst te weten, dat ik een zondaar was. De Heere, die voor al Zijn uitverkorenen de weg heeft afgebakend, laat altijd wegen en middelen zó samenlopen, dat zij op de Gouden keten van het Genadeverbond uitlopen (Rom. 8:28, 29, 30). In het verloop van tijd zou de Heere ook mij dit leren.

Mijn staat buiten God en zonder God leerde ik trapsgewijze kennen en kreeg steeds duidelijker te zien, dat God van Zijn recht op mij als schepsel geen afstand kon doen, nog veel minder Zijn rechtvaardigheid verloochenen. De Heere Jezus kende ik slechts bij Naam, en uit de Bijbel. De zonden nu zag ik steeds voor mij en wachtte niets anders dan de eeuwige dood. Wel mocht ik gedurig sterke begeerten hebben naar de Middelaar en zag in Hem de enige Naam, die onder de Hemel is gegeven, door welke wij moeten zalig worden. Maar Hem te bezitten als Borg voor mijn schuld en Uitdelger van al mijn zonden en ongerechtigheid, - dat was een andere zaak.

In die twijfelingen was die oude vrome man mij tot grote troost. Als ik hem bezocht kon hij met mij zó innig bidden, dat ik zulk een betrekking op hem kreeg, dat ik mijn gehele hart voor hem open legde. Maar als ik dan weer thuis kwam, was het de korthed des levens, die mijn gedachten beheerste. En wanneer ik dan aan sterven dacht, en om God te moeten ontmoeten als een vertoornd Rechter, dan deed de angst mij wel eens roepen. O, dan kon ik in de Heere Jezus zoveel dierbaarheid zien, dat ik de gehele wereld als niets achtte voor de uitnemendheid van de Persoon van Christus.

Eens, dat ik met mijn vriend bij een oud man ging spreken, stelde hij mij aan hem voor, vertelde hoe ver ik al door genade was gekomen. *En, zei hij, ik heb hoop, dat de Heere hem wel spoedig in de ruimte zal brengen.*

Waarop de oude man een antwoord gaf: *Dat is alles goed en wel, maar ik weet ook, dat het nog best kan gebeuren, dat hij op een klip komt te zitten en dan te bersten kan stoten, en dan is het voor hem eeuwig omkomen.* Nauwelijks had hij deze woorden gesproken, of de angst der hel en de schrik der verdoemenis viel zodanig op mijn lichaam en ziel, dat ik niet in staat was één enkel woord te kunnen spreken.

Ik stond toen op en ging naar huis naar mijn moeder. O, dat half uur lopen zal ik nooit vergeten! Toen ondervond ik, wat David had ondervonden in Psalm 116. Want mijn gedachten werden in mij vermenigvuldigd, zowel voor de tijd als voor de eeuwigheid. Thuis gekomen, kon ik noch eten of drinken, wegens de zielsbenauwdheden, die ik ondervond.

Mijn huisgenoten gingen 's avonds naar bed; doch ik kon niet naar bed komen, wegens het gezicht, dat ik zo klaar zag, n.l. dat ik mij weldra in het verderf zou bevinden. Ik nam toen een boek en viel op mijn knieën voor een stoel, om er in te lezen, maar ook dit hielp niet, ik sloot toen mijn ogen en viel zo voorover op mijn boek, hetwelk ik wilde lezen. Och, kon ik toen maar een schuilplaats vinden, om mij voor God te verbergen. Want zeker zou ik bij die plaats zijn omgekomen, daar ik nu zo recht voor de rechtvaardige God werd geplaatst, die aan Zijn zijde Zijn recht niet kon afstaan, en hierin moest ik toestemmen. En aan mijn zijde niets dan zonden, zowel erf- als dadelijke, en dan geen Borg voor de ziel; geen Jezus die in de breuk intreedt, en dan voor God te staan om door Hem geoordeeld te worden..., ik herhaal het: ik zou aan die plaats zijn omgekomen, indien de Heere niet wist, hoeveel ik kon dragen.

Wat moet er met een mens wel niet gebeuren eer hij arm, blind en naakt in zichzelf is! Doch wat is het niet een onuitsprekelijk voorrecht onder de leiding te zijn van de

Heilige Geest. Daar toch een mens van nature daartoe nooit kan komen; want het was diezelfde Heilige Geest, die mij in die toestand had gebracht. Mijn bidden en smeken, mijn roepen om vergeving noch mijn tranen konden niet baten voor God, daar Hij van mij niets anders begeerde dan gerechtigheid, en dat ik de eer en heerlijkheid, die ik Hem had moeten toebrengen, doch door mijn zonden van Hem had geroofd nu moest terug geven en mij daarvoor moest verantwoorden.

In die ogenblikken voelde ik mij als een vuurbrand, en wie weet wat mijn einde zou zijn geweest, toen ter elfder ure de Heere Jezus gereed stond, om mij van de rand van het verderf en uit de afgrond der hel te verlossen. Onder al mijn benauwdheden zag ik duidelijk, dat de Heere Jezus tussen mij en Zijn Vader in kwam staan. Spreken kon ik niet; maar ik hoorde uit de mond van de Heere Jezus deze woorden: "*Vader laat deze in het verderf niet neerdalen, Ik heb verzoening voor hem gevonden!*" En, o wonder van Gods genade, ik werd toen door God Zelf vrijgesproken!

De vreugde, die ik toen ondervond is niet te beschrijven. Mijn benauwdheid week en de overstelpende liefde en vrede, uitgaande van de Heere Jezus, was zó sterk dat ik moest uitroepen: *Ik, die niet anders heb verdiend dan de hel en verdoemenis, krijg een kroon der Heerlijkheid.* En ik, die niet anders verwachtte dan te vallen in de handen van de Satan, viel in de handen van de Heere Jezus, die mij toen in Zijn armen sloot.

O, toen was ik vrijgesproken! Geen smet, geen rimpel, geen zonden, geen ongerechtigheid, - ik zag toen niets meer; alles was ik kwijtgeraakt, nadat ik was gewassen in het dierbaar bloed van Jezus Christus. Jezus was toen mijn Borg; God mijn Vader; de zonden konden mij niet meer verdoemen, en uit de blijdschap van mijn hart zong ik:

*Mijn zonden al,
En zonder tal
Zijn altemaal vergeven,
Ik had de eeuwige dood verdiend
En krijg het eeuwig leven.
Nu wil ik, Heer der Heeren,
U zingen blijder zang;
Tot U mijn Vader keren,
U geven eer en dank!
Nu ben ik als verzezen
Al uit dat nare graf,
Mijn wond' is nu genezen,
Die mij de zonde gaf.
Tot spijt van mijn vijanden;
Als zonde, dood en hel
Ik ben in Jezus handen,
Hij is Immanuël.*

Ik was vol blijdschap. Mijn hart sprong op van vreugde; want alles wat mij tevoren bedroefde en benauwde, was toen van mij weggenomen.

*Als Jezus toch het hart inneemt,
Is alles buiten Jezus vreemd.
Geen ding op aard zo lief geacht,
't Zij vrouw of kind, geld, staat of macht.*

*Hoe al wat leeft op aard mag schijnen,
't Moet al voor 's Hemels vreugd verdwijnen.*

Die nacht kan ik nooit vergeten: zo vervuld te zijn met die Hemelse vreugde, en dan de Heere Jezus, Die niet ophield om mij te overstelpen met Zijn liefde...! O, dacht ik, is aan deze zijde van het graf het Hemelleven al zo heerlijk, wat moet dan de Hemel zelf wel zijn!

*Is reeds één drop, één kruim,
Eén voorproef hier zo zoet,
Wat is dan 't vol genot
Van 't zalig leven goed.*

Alles wat aards was, was toen laag en nietig in mijn ogen. Geen wonder, want ik werd toen gedrenkt uit de beker van Gods wellusten.

*Is de invloed, die de mens hier heeft,
Terwijl men in 't onvolmaakte leeft;
Zo luisterrijk in 't bestromen,
Hoe onafmetelijk zoet is dan
De Ader zelf, waaruit en van
Dat men geniet, moet komen.*

Zo benauwd ik tevoren was geweest, zo inwendig was ik toen verblijd. Het verderf te hebben verdiend en het eeuwige leven te hebben ontvangen! Onder de vloek gelegen te hebben en daarvan verlost te worden door de Heere Jezus! Op het punt te zijn geweest om in de vlammen van de hel te moeten omkomen en te mogen vallen in de handen van de Middelaar des Verbonds, Die mij toen met alle geestelijke zegeningen overlaadde, zodat ik mijzelf geheel en al moest verliezen in de stromen van de eeuwige Bloedfontein. O, welk een blijdschap!

De morgen, welke daarop volgde, ging ik naar mijn oude vriend, en vertelde hem wat ik ondervonden had. De tranen biggelden hem over zijn wangen. Dat kon ik toen nog niet verstaan; ik vroeg hem waarover hij zo bedroefd was, waarop hij mij slechts een antwoord gaf: *geniet nu maar het goede, dat de Heere u geeft.* En ik mocht mijn hart zo bij hem uitstorten, dat wij tezamen de liefde en goedertierenheid des Heeren moesten bewonderen. Ja, ik had toen wel willen uitroepen: *Komt, hoort toe, gij allen, die God vreest, en ik zal u vertellen wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft!*

*Zijn liefde is de Honigraat;
Zij is dat Manna dat verzaadt
Dat heiligen voedt daar Boven,
En dat de vromen hier beneên
Doet eten door geloven.*

Mijn ganse begeerte was, om nu met het volk des Heeren te leven; de vrije genade des Heeren te kunnen verheerlijken en om Jezus te prijzen in het midden der Gemeente, die mijn liefde zo waardig was. Want toen vond ik rust voor het hol mijner voeten.

Ik was ongeveer 26 jaar oud, toen ik behoefte kreeg om met een vrouw verenigd te zijn, die de Heere vreesde. Ik legde mijn toestand telkens neer voor de Troon der Genade, wetende dat de Heere machtig was om mij zulk een te geven, en kreeg van die tijd af te geloven, dat dit eenmaal zou geschieden. Ja zelfs met zo'n kracht, dat het zulk een zou zijn, die de Heere van eeuwigheid had gekend; hetwelk dan ook later is geschied.

Veel mocht ik ook genieten uit het gepredikte woord. Eens dat ik te Rotterdam was, hoorde ik dominee Ten Dam prediken over Openb. 3 : 10 in de vroegpreek; 's morgens Ds. Van Marle uit Matth. 24 : 7, en 's middags Ds. Comrie over de woorden uit Psalm 84 : 7. Dit, waren drie godzalige predikanten, die ik met veel zegen voor mijn ziel mocht horen. De zondag die daarop volgde, ging ik naar de Bergsenhoek, waar dominee Tako preekte uit Joh. 20 : 30. Onder zijn preek mocht ik mijn gehele weg leren zien als een werk Gods, die het in mij had gewerkt uit vrije genade. Het was mij alsof hij mijn gehele levensgeschiedenis wist.

De volgende week wandelde ik naar Schoonhoven, waar Ds. De Hoog als predikant stond. Hij preekte over Maria, dat zij bij het graf stond en Jezus zocht en vond, en 's middags was ik onder het gehoor van Ds. Siepeling te Giessen-Nieuwkerk, die preekte over Jesaja 42 : 1. Zijn inleiding was over de woorden uit Matth. 7 : 21 - 28.

Onder die preek was ik zó vervuld met de Hemelse, heerlijkheid, dat ik in alles werd voorgelicht. De liefde van de Heere Jezus, die Zichzelf voor mijn zonden had overgegeven, en de opening in het Woord des Heeren, dat voor mij een lusthof werd, overstelpde mijn ziel zodanig, dat ik mij moest inhouden om niet overluid te roepen. O, de liefde van de Heere Jezus is sterk, en het Woord Gods is levendig en krachtig en scherpknijdend als enig tweesnijdend zwaard, en gaat door tot de verdeling van de ziel en de geest, en der samenvoegselen en des mergs, en is een oordeler der gedachten en overleggingen des harten.

's Avonds was ik in gezelschap van Jacob Groenewegen. De heer Groenewegen, die zulk een zegen voor mij was, dat ik die avond nooit vergeten zal, en bij mijn vertrek en onder mijn gaan naar mijn woning dacht ik steeds aan hetgeen ik gehoord en ondervonden had.

Onderweg zag ik van de verschillende dorpen de torens, die boven alles uitstaken, waardoor ik de woorden zo in mijn hart kreeg uit Psalm 48: *"Gaat rondom Sion, en omringt ze: telt haar torens. Zet het hart op haar vesting, beschouwt onderscheidenlijk haar paleizen; opdat gij 't de navolgende geslachten vertelt"*; en zo mocht ik ondervinden, dat de Heere met mij was.

De volgende week was ik te Oudewater, waar ik op de dag des Heeren Ds. Bonnet hoorde preken uit Hosea 2 : 13: *"Daarom, ziet, Ik zal ze lokken, en ze voeren in de woestijn, en Ik zal naar haar hart spreken."*

Ds. Van der Groe, die te Kralingen stond, hoorde ik eens over de woorden: *"En hebt de wereld niet lief, noch hetgeen in de wereld is."* 1 Joh. 2 : 15.

HUWELIJK

De tijd zou nu eenmaal aanbreken, dat de droom, die ik eertijds gedroomd had, zou verwezenlijkt worden. Op een avond was ik op een gezelschap te Gouda. Men sprak veel; maar ik mocht geen opening vinden voor mijn hart. Daar zo een poosje gezeten te hebben, kwam er een meisje binnen, dat ik niet kende en nimmer had ontmoet. In het eerst had ik onder de vele personen, die daar aanwezig waren, niet de minste aandacht op haar persoon, maar enige ogenblikken later viel mijn oog op haar, daar zij zat te snikken en te wenen. En haar zo ziende, kwam mij in eens de droom voor de geest, die ik vroeger had gehad, en het was mij alsof er in mijn hart werd gezegd: *zie nu maar; het is dezelfde: zij weent; dezelfde gelaatstrekken; dezelfde kleding.* Daarbij kwam, dat de Heere mij met kracht gaf te verstaan: *Deze is het nu, die ik van eeuwigheid heb gekend en uitverkoren vóór de grondlegging der wereld, en nu heb ik ze begenadigd en door het Zaligmakend geloof met Christus verenigd.* Waarna ik te geloven kreeg, dat de Heere op zijn tijd en wijze haar mij tot vrouw zou geven.

Peinzende, over al hetgeen ik daar ondervond, werd ik zo ingeleid in de vrijmachtige genade des Heeren, en de liefde van de Heere Jezus werd op zulk een buitengewone wijze in mijn hart uitgestort, dat ik geheel boven het stoffelijke werd opgetrokken en geheel bewusteloos naar het lichaam neerzank. De mensen, dachten dat ik in een flauwte was, brachten mij in een ander vertrek, zodat ik na een kwartier weer bijkwam. Het was mij goed geweest.

De dag, die daarop volgde, ging ik weer naar mijn werk, maar was toch niet tevreden met hetgeen de Heere mij beloofd had. Ik ging 's middags weer naar die vrome man. Hij zag mij aankomen en zei: *Wel van Tol, ik geloof, dat je het gisteravond goed had. Was het niet zo?*

Waarop ik hem antwoordde: *Ja, van Ruiten - want zo heette hij, - dat was ook zo.*

Hij vroeg mij niet waarin het bestond, en ik zou het hem ook niet meegedeeld hebben, hoewel ik toch wilde weten wie dat meisje was. De deur bijna uitgaande, zei ik tot hem: *Wel van Ruiten, wie was dat meisje toch, dat gisteravond zo zat te huilen?* Waarop hij mij meedeelde, dat zij inwonende was bij Mej. P. op de Botermarkt. Dadelijk besloot ik haar na mijn werk op te gaan zoeken. Hier moest ik ook alweer tot mijn eigen schande ondervinden, dat de mens in alles de Heere wil vooruit lopen, terwijl de Heere altijd spreekt van *volgen*. Onderweg toch bracht de Heere er mij van af, door de woorden uit Jesaja 28 : 16: *"Wie gelooft, die zal niet haasten."* Waarna ik in de wil des Heeren zó werd ingeleid, dat ik geloofde, dat Hij het op Zijn tijd en wijze voor mij zou uitwerken; en ik keerde terug.

*'t Is vermaak te houden stil,
In Jehova's doen en wil,
Zo Hij wil, wij ook te willen.
Dat is ons vreugd, dat is ons deel;
Dit kan ons begeerte stillen.
Dit kan ons voldoen geheel.
't Is geen daad van vlees en bloed.
Neen, van Boven 't dalen moet,
Dus, O Heere wil toch buigen
Al het mijne naar Uw wil.
Doet ons kracht en leven zuigen
Uit U, in U rusten stil.*

Iedereen zal nu wel kunnen begrijpen, dat ik onder al mijn bezigheden, die ik had, tevreden en vergenoegd was; ik sprak er met niemand over. Want mijn hart was in die

tijd te vol. Het was immers de Almachtige God die het mij had beloofd en krachtig had bevestigd. Die zou het nu ook wèl maken, en dat was mij genoeg. Ik kon wel zingen:

*Uw Woord is enkel waarheid,
't Is zuiver en volmaakt;
't Geeft in de ziele klaarheid;
Geen honing zoeter smaakt,
't Is voedsel voor de schapen;
't Is op den weg een staf;
Het is een schild en wapen,
En 't keert den vijand af.*

Het was Nieuwjaarsdag 1752.

Ik ging als naar gewoonte bij mijn vrienden zegen wensen. Bij van Ruiten gekomen, was hij zelf niet thuis, maar wel zijn vrouw, die zat te spreken met het meisje, dat mijn vrouw is geworden. Ik wenste hen samen, dat zij van de Hemel veel mochten genieten in dat jaar, zowel naar ziel als naar lichaam. Waarop het meisje slechts antwoordde: *dit wens ik u insgelijks*, en toen vertrok ze. Nu had ik gelegenheid, om haar eens te spreken, en zei tot de vrouw, dat ik morgen wel terug zou komen, en vertrok.

Ik haalde haar spoedig in en vertelde haar toen, wat ik met haar eens had ondervonden; hoe de Heere mij haar had aangewezen als mijn vrouw en zelfs, dat Hij het had bevestigd. Verder zei ik tot haar dat zij mij niet behoefde te antwoorden, maar dat ik wenste, dat zij het met bidden en smeken voor de Troon der Genade mocht neerleggen, om bevestigd te zien, wat de Heere mij had beloofd.

Drie dagen na deze gebeurtenis was ik in Gouda, en nieuwsgierig, wat de Heere had gewrocht, belde ik aan; zij deed zelf open. Ik vroeg haar hoe of zij het had gehad, waarop ik ten antwoord kreeg *dat zij volgen moest*.

Mag ik dan ook weten, zei ik, hoe de boodschap is beantwoordt geworden? *O ja*, zei ze, *kom binnen, dan zal ik het u vertellen*.

Zodra ik door u was gevraagd, ging ik 's avonds naar mijn kamertje, en innerlijk behoefte gevoelde om het zelf voor de Genadetroon neer te leggen, sloot ik de deur, boog mijn knieën en bad: Och Heere, Gij kent en doorgrond de jongeling, en Gij, Heere weet wat Gij zelf aan zijn ziel hebt bevestigd, dat ik hem tot een vrouw zal wezen. Och Heere Jezus: wilt Gij mij dan met Uw licht bestralen en voorlichten. Want Gij, Heere, zijt immers mijn Maker en mijn Man! En ik heb toch aan U genoeg. Waarvoor zou ik mij dan in het huwelijk begeven? En zo onder het bidden antwoordde de Heere mij: *Hij is een gekochte des Lams en hij zal uw voedster wezen!* Hetwelk met zoveel kracht gepaard ging, dat ik *amen* moest zeggen, zoals de Heere de weg voor mij baande.

O, wat zaten we toen samen met innerlijk contact, daar de Heere toch zelf de band had gemaakt. We zaten met tranen in de ogen en waren vervuld met aanbidding en blijdschap, en konden slechts bewonderen de weg, die de Heere met ons had gehouden.

Veel mocht ik ook genieten van de Hemel, van die tijd af, dat wij in mei 1752 gingen trouwen. Vooral de trouwdag; daar de Heere Jezus alleen uit vrije genade mijn ziel zó in het geestelijke huwelijk inleidde, dat ik bijna niet meer wist, dat ik in de wereld was. Och wat is de Heere goed en goedertieren, dat Hij mij met zoveel geestelijke

zegeningen overlaadde. Want mijn weg des levens zou voor het vlees alles behalve aantrekkelijk zijn, zoals men uit het antwoord van de Heere aan mijn vrouw wel zal kunnen opmaken, dat ik *haar voedster* moest worden. 't Is altijd Godverheerlijkend, dat de Heere bij de moeite en verdriet dat in de wereld is, zoveel aan Zijn volk geeft wat de genade betreft, dat het water wel eens aan, doch nooit over de lippen kan komen. Dit bevestigt ook Paulus, als hij zegt: "*Indien wij alleen in dit leven waren hopen, zo waren wij de ellendigste van alle mensen.*" Want dan geeft de Heere bij alle wederwaardigheden een zo Hemelsgezinde ziel, dat al het uitwendige er onder moet. Dit zou ook mijn deel wezen.

Mijn vrouw was geboren in Duitsland. In het graafschap Mark, in de stad Leune. Daar haar broeders in Holland een betrekking hadden, kreeg zij van haar ouders verlof om ook daar te gaan dienen. Zij kwam te Delfshaven aan en vroeg bij een bakker of hij niet een dienst voor haar wist. Hij antwoordde hierop niet, maar ondervraagde haar waar zij vandaan kwam, en toen bleek het, dat hij uit dezelfde plaats afkomstig was en ook dezelfde religie beleeed, namelijk de Lutherse, welke mijn vrouw destijds ook beleeed. Hij vroeg nog naar haar naam, deze was Geertruida Maria Wieman, en zei toen: *Dan behoeft u niet verder te zoeken; u kunt bij ons wel in dienst komen.*

Daar bleef zij toen enkele jaren, totdat de Heere het zo beschikte, dat zij in dienst kwam bij de familie Nieuwland. De juffrouw was Gereformeerd en had krachtig de hartveranderende genade ondervonden, en haar man, hoewel slechts in naam, was ook Gereformeerd.

Alzo wist de Heere het te besturen. Want in dat huis zou de Heere ook haar opzoeken en zou ook haar trekken uit de duisternis der zonde en des doods door Zijn heerschappijvoerende genade. De Heere dan liet haar krachtig zien met Wien zij te doen had, en hoe groot haar zonden en haar schuld was. Nu begon zij te geloven, dat zij nog onbekeerd was en dat haar ziel dood was in zonde en misdaden.

Zij kreeg te zien en te geloven dat zij in onze aller stamvader Adam had gezondigd, van God was afgefallen en zich vrij- en moedwillig aan de dienst van de duivel had overgegeven. In één woord, dat zij het beeld Gods had verloren en dat des duivels in de plaats had gekregen. De schuld, die zij nu voor haar zag, was ontzettend; niets te hebben om te betalen; ook geen Borg voor de ziel. En dan duidelijk en klaar te ondervinden en te verstaan, dat God rechtvaardig is en van Zijn rechtvaardigheid niet kan afstaan. Daarbij ondervond zij, dat de heerlijke God de mens van Zijn gemeenschap had buitengesloten en het onmogelijk was om alzo voor de Koning der Koningen te verschijnen.

Een ieder kan begrijpen welk een benauwde weg de Heere met haar hield. Het ging haar als het volk van Israël, toen het uit Egypte was getogen; de Rode zee voor haar, het leger der Egyptenaren achter haar en van beide zijde de bergen. Zodat ontvluchten niet meer mogelijk was. En de arme ziel kan het niet geloven, dat één enkele zucht, voortkomende uit het benauwde hart, vrije genade des Heeren is. Want ofschoon zij wel leerde roepen, om gereinigd te worden door het bloed van Christus, kon haar de troost van de mensen niet baten. Ja al kwam er een Engel uit de Hemel, om het haar te zeggen, dat de Heere haar van eeuwigheid had lief gehad, ze kon geen troost aannemen. Wat zou ook 's mensen troost baten, daar men met God te doen heeft! Waarbij dan nog wel eens wordt ondervonden, dat onder al het zoeken, bidden en vragen de smart en angst recht groeien. Dat is de zaligmakende werking des Heiligen Geestes eigen, om de ziel in die toestand te brengen, dat zij niet kan rusten, vóórdat God zelf spreekt: *Ik ben uw heil.* Want er staat geschreven: *en God zal ze bevestigen.*

*Die Koning Jezus valt te voet,
 En om pardon komt smeken,
 Vind Hem gewillig, lief en goed,
 Hij zal van vrede spreken.
 Hij reikt weldra de scepter toe;
 Aan allen die den oorlog moe,
 De wapenen voor zijn voeten
 Daar nederwerpen; hulde biên,
 En in gelove op Hem zien,
 En Hem alzo ontmoeten.*

Het was haar dan alleen om de Heere Jezus te doen. Want ze zag zoveel dierbaarheid in Hem, dat ze wel kon uitroepen: *Zet mij als een zegel op Uw hart; als een zegel op Uw arm* (Hoogl. 8:6). Zij zocht overal naar Hem, evenals Maria bij het graf. O wonder van vrije genade, het beliefde de Heere haar zielsogen te openen en Hij kwam nu bevestigen, dat Hij haar reinigen zou door Zijn dierbaar bloed. Hij nam door Zijn verworven Geest haar hart in. Hij sprak tot haar ziel van vrede en kwam met haar te onderhandelen met de woorden uit Hosea 2:18 en 19. Waarop de Heere Jezus Zichzelf openbaarde in geheel Zijn liefde, die Hij voor Zijn uitverkoren schepselen had gehad; waarvan zij nu het zegel uit Zijn hand ontving, dat zij er één van was. Dit geschiedde met zoveel kracht, dat zij duidelijk ondervond, dat God de Vader haar aan de Zoon had gegeven, waardoor natuurlijk al haar Lutherse grondregels vervielen.

Daarna deed zij een zuivere belijdenis in de Gereformeerde Kerk en werd een toonbeeld van Godsvrucht en een uitlegster van de Heilige Schrift, want zij wist alles door ondervinding te bewijzen, zowel van ongelooft, duisterheden en aanvallen van de vorst der duisternis als van twijfelingen en redeneringen, waardoor de mens zichzelf in de uiterste engte kan brengen. En dat ging altijd met zulk een eenvoudigheid en duidelijkheid, dat iedereen gesticht werd.

Dit van mijn vrouw.

We waren dan getrouwd en leefden genoeglijk een jaar met elkaar. Vooral op de zondag mochten we veel van de Hemel genieten. Want dan vroegen we elkaar af, hoe of we het in de loop van de week hadden gehad. Ja, dikwijls is het gebeurd, dat we samen zaten te schreien over de overvloeiende maat van goedertierenheid, welke de Heere ons had gegeven. Dit mochten we vooral ondervinden toen de Heere ons na een jaar een kind schonk, dat ons veel tot vreugde en blijdschap was, en we dikwijls voor de Troon der Genade mochten neerleggen. Deze vreugde zou evenwel spoedig veranderen in droefheid.

Het was op een dag, dat ik in de winkel was aan mijn werk, dat er zo plotseling als tegen mij werd gezegd: *Wel, Van Tol! Heb je niets opgemerkt bij de geboorte van je kind?*

Wel, zei ik in mijn gedachten, *wat kan dat dan wel zijn?*

En nu hoorde ik binnen in mij vertellen, dat er iets bij dit kind had plaats gehad, hetwelk niets minder te betekenen had, dan dat alle kinderen die zo geboren waren op hun 22ste jaar op het schavot waren gestorven. Nu zal dat ook uw deel zijn. U zult het zelf moeten zien, dat ook uw kind dit zal ondervinden, en dan zullen de mensen die er bij tegenwoordig zijn, zeggen: *Zie nu eens, dat is nu die Samuël!* Want zo hadden we hem laten dopen, die zo zeer de verwachting van zijn ouders was. Dit ging met zoveel

kracht gepaard dat ik duidelijk de stemmen kon onderscheiden, Wat heeft de Satan toch nog een macht behouden! Want hij verblindde mijn ogen zodanig, dat ik het schavot voor mij zag en de mensen hoorde schelden en tieren over hetgeen mij te beurt viel. O, vrienden, die dit ooit zult lezen en enige ervaring heeft van zulke toestanden, u kunt begrijpen wat ik in die ogenblikken van de Hemel nodig had. Het was dan ook de Almachtige genade, die mij staande hield. En wat mij bovendien nog het meest kwelde, was dat mijn kind dan voor eeuwig verloren zou zijn.

Het einde van de Satans strikken was, dat ik mijzelf begon te wantrouwen en alles voor schijn aanzag, wat ik ondervonden had; zodat ik het wezen miste. De duisternis bedekte mijn ziel, waardoor het gehele genadewerk, door de Verbonds God aan mijn ziel gewrocht, door mij werd weggeworpen, zodat er niets anders overschoot, dan dat ik mijzelf had bedrogen. De schrikkelijke benauwdheid, die zich van mijn ziel meester maakte, ging zóver, dat ik mij moest vasthouden aan de muur, om niet ineen te zakken. Wat kan er toch onder de toelating des Heeren gebeuren!

Toen ik thuis kwam, nam ik het kind, dat reeds acht maanden oud was, op mijn knieën, - in welk een toestand kan ieder wel beseffen, - waar nog bij kwam, dat ik het verbergen wilde voor mijn vrouw, ofschoon de tranen uit mijn ogen persten. Evenwel bleef het voor haar niet verborgen. Want zij vroeg mij, wat mij toch scheelde, waarop ik slechts antwoordde: *mag ik dan niet eens schreien?* Mijn vrouw dacht, dat ik het zo goed had en dat de Heere mij zo nabij was; tenminste, dat liet zij blijken.

's Middags op mijn werk kon ik het nog maar niet van mij werpen, en had ik nu bij mijn vrienden maar troost gezocht, dan had de Heere mij misschien wel verlost. Maar daar schaamde ik mij voor, en wel omdat ik mijn zielstoestand omtrent mijn kind eens had verhaald, en nu ging ik redeneren, dat, zo ik dit nu vertelde, zij mij zeggen zou: *je had hem dan maar geen Samuël moeten noemen.* O. wat kreeg ik het daarop weer benauwd! Mijn hart werd toegesnoerd door de duizend angsten, die ik uitstond; ja, mijn hart was als tussen twee muren. Doch nu zou de Heere weer te hulp komen. Want Hij komt altijd op Zijn tijd.

's Avonds toen ik naar huis ging, dacht ik, nu ga ik alweer de narigheid tegemoet; eens zal ik er nog bij omkomen. Doch wat was er in die tijd gebeurd? Ik vond bij mijn thuiskomst mijn vrouw bij het bedje zitten van het kind, dat zware stuipen had gekregen. Wat werd mijn ziel toen geslingerd! Waar landt de mens niet aan, als hij zonder God door de schaduwen des doods en duisternissen heen moet treden. Ik ging naar de dokter, en deze zei: *u moet het kind in de wieg laten liggen, want het kind heeft gevaarlijke stuipen.*

Twee dagen bleef het kind zo liggen en alle middelen, die we er aan deden, waren tevergeefs. In drie dagen had ik niets kunnen eten en op de avond van die dag wilde ik iets gebruiken waarvoor ik eerst de Heere een zegen wilde vragen; en o, waarmee zal ik de goedheid des Heeren betalen? Het liefste Hem, de eeuwige Ontfermer, een innerlijke zucht te geven voor mijn kind. Mijn hart werd geopend, dat al vier dagen samengeperst was geweest door de zielsbenauwdheden. Ik kon niet eten van vreugde, maar ging in de eenzaamheid mijn knieën buigen waarna de Heere mijn hart geheel en al losmaakte van de banden, die mij knelden. Mijn hart werd zó verruimd en mijn mond werd zó geopend, dat zij samen overvloeiden van hetgeen de God aan mij had gedaan.

Nu was mijn benauwdheid wel verdwenen, maar er schoot nog over, dat mijn kind aan de rand van het graf was; te meer, daar ik zeer goed wist, dat het evengoed als een oud zondaar door het bloed van Christus moest gereinigd en bekwaam gemaakt worden

voor de Hemel. De Heere liet Zich evenwel niet onbetuigd. Want ook hier ging voor mij het licht op in de duisternis. Heere deed mij krachtig zien en geloven, dat Hij mijn kind van eeuwigheid had liefgehad en het nu, weliswaar sterven moest, maar dat dit sterven alleen moest dienen om het in de eeuwige Heerlijkheid onder al de zaligen op te nemen.

Wat was mijn ziel toen verblijd in die ogenblikken, toen ik de bevestiging had aan 's Heeren zijde van de zaligheid van mijn kind. De duisternis had plaats gemaakt voor het liefelijke licht. De Heere had de Satan gescholden, zodat die van mij was geweken. En de Heere die altijd Koninklijk geeft, beliefdde mij in alles terug te leiden, wat Hij aan mij had gedaan uit vrije ontfermende zondaarsliefde. Mijn geest bezweek bijna in mij, door de Hemelse uitlating; ik kon slechts met Paulus uitroepen: *O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods; hoe ondoorgronddelijk zijn Zijn oordelen en hoe onnaspeurlijk zijn Zijn wegen.* Ik kon nauwelijks ademen en naar beneden gaan, om daar mijn kind te zien. Juist verliet de ziel haar gevangenis, waarin zij slechts 35 weken had gewoond.

Men kan hieruit opmaken hoe machteloos de mens is tegenover de Satan, tenminste als de Heere het toelaat. Maar dan ook gelukkig de mens, die de Heere Jezus van eeuwigheid heeft liefgehad. Want Zijn macht staat boven die van de Satan.

Mijn vrouw was door dit sterfgeval zeer bedroefd. Zij kon maar niet begrijpen, dat ik na drie dagen in droefheid te hebben doorgebracht nu zo plotseling stof had om verblijd te zijn. Zij vroeg mij dan ook of ik zoveel van de Hemel had genoten, dat het sterven van het kind mij tot vreugde was geworden; waarop ik antwoordde: *Mijn lieve vrouw, wanneer ik je mijn ondervinding in de drie laatste dagen had verteld, zou je het niet hebben kunnen dragen. Het zou mijn smarten niet vermindert hebben; integendeel zij zou zijn vermeerderd geworden. Maar nu de Heere alles ten goede heeft doen uitlopen, wil ik je alles meedelen.* Wat ik dan ook deed.

De blijdschap, die zij nu ook smaakte, was groot. Zij zei tot mij: *heb je dit nu alleen willen dragen; alleen om mij te sparen? Je hebt er wél aan gedaan, want het was alleen de Heere, die je uit die benauwdheid en verzoeking van de Satan kon redden.*

De Heere maakte toen alles goed. We waren verenigd met Zijn wil; we konden nu samen Zijn grote Naam loven en werden alzo geheel en al losgemaakt van ons enigst kind, dat we hebben gehad. Het woord van Paulus werd nu bevestigd, Rom. 8:28: *En wij weten, dat degene die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk degene die naar Zijn voornemen geroepen zijn.* Dit blijkt altijd een waarheid. Wat was nu alles wonderlijk.

*'t Geloof, dat kon nu werken;
De Hoop was aan mijn zij;
De Liefde gaf mij sterkte;
Mijn droeve ziel was blij.
Ik voelde nieuwe krachten;
'k Werd moedig als een held;
't Was God, die 't in mij brachte
En ik behield het veld.*

Twee jaren was het nu geleden, dat wij getrouwd waren en omstreeks die tijd had er een voorval plaats, dat droevige gevolgen na zich sleepte. Een voorval dat ons te samen door misnoegdheid van God de Heere had kunnen verwijderen, en och wie weet waar dan het einde zou zijn geweest. De Heere maakt evenwel Zijn Woord tot

waarheid. *Uit zes benauwdheden heeft Hij u geholpen; in de zevende zal Hij u niet alleen laten.*

Mijn vrouw dan kreeg een beroerte, en wel in zo'n hevige graad, dat zij geheel verlamd werd. Zij kon zelf niet eten noch drinken; ik, moest haar in alles helpen, van bed dragen, op een stoel zetten, aankleden en voeren als een klein kind, daar armen en benen, ja haar gehele lichaam ongeschikt was iets uit te voeren.

Wanneer ik mij in die eerste tijd verplaats, dan moet ik de Heere boven alles loven en prijzen, die zich zo heerlijk in die dagen aan ons openbaarde. Want, - en bedenkt hier eens die dit eens leest, - wat genade ik nodig had, dat mijn vlees en bloed hier niet tegen opstonden. Als wij gingen eten, moest ik mijn vrouw naast mij zetten en als ik gegeten had, moest ik haar als een kind voeren. De Heere toonde, dat Zijn Naam *Ontfermer* is. Want het is meer dan eens gebeurd dat we onder het eten gingen zingen het eerste vers van Psalm 89, en ons slechts verwonderen konden over de goedheid des Heeren, waarmee Hij ons kroonde. Wij leefden als Koningskinderen. Wij aten en dronken menig keer met tranen in de ogen van dankbaarheid, zodat er niets anders overschoot als een bewonderen van de liefde en zaligheid, gelegen in de gemeenschap des Heeren.

Deze toestand heeft 33 jaar geduurd, en tot roem van 's Heeren genade moet ik bekennen, dat er zeldzaam een klaagtoon uit mijn hart oprees, evenmin als van mijn lieve vrouw. Wanneer het zondag was, liet ik mijn vrouw op bed liggen tot de kerk geëindigd was. Maar wanneer de predikatie half was afgehandeld, ging ik van mijn plaats even naar huis, om te zien hoe of zij het maakte. Dan was meestal haar antwoord, wanneer ik vroeg wat ik voor haar kon doen: *Och, leg mij maar op mijn andere zij, dan is het weer goed.* Als ik dan weer naar de kerk wilde gaan, vroeg zij altijd waar de predikant het over had, dan vertelde ik haar de tekst en de inleiding, en hoever de predikant gevorderd was met zijn verklaring. Daarna ging ik weer naar de kerk. Het gebeurde meermalen, dat de Heere mijn verstand zó opklaarde, dat ik alles in de grond verstond en dat Hij mijn geheugen zó verscherpte, dat ik de gehele preek kon navertellen, hetwelk voor mijn vrouw een hele vervulling was op de zondag. Wanneer ik dan thuis kwam, zette ik haar van het bed op een stoel en vertelde dan wat ik gehoord had.

O, wat is dat voor ons tot zegen geweest! Want dan legden wij ons hart voor elkaar open, en besloten dan elkaar op te dragen aan de gunst des Heeren, om biddende en smekende Zijn onmisbare zegen te ontvangen, die wij zozeer nodig hadden, om met des Heeren wil verenigd te blijven.

Wanneer wij het middagmaal gebruikt hadden, zette ik mijn vrouw in een gemakkelijke leuningstoel, plaatste een stoof onder haar voeten en legde haar handen in haar schoot, waarop ik dan de Bijbel voor haar lag, bij de bladzijde welke zij mij opgaf. Als ik dan weer de halve preek had gehoord, ging ik weer naar huis om te zien hoe zij het maakte, en dan was meestal haar gezegde: *De Heere maakt het goed, en als je nu maar een bladzij omslaat, dan kan je weer naar de kerk gaan.* De zondag brachten we verder door met onderlinge dingen te bespreken, hoe we het die dag gehad hadden. Ik kan tot roem van 's Heeren genade getuigen, dat de schaal van de goedertierenheden des Heeren, die Hij in overvloedige mate over ons uitstortte, altijd zwaarder woog dan alle moeite en verdriet, dat we in die drie en dertig jaar hebben ondervonden. Hoe zal ik mij uitdrukken om de Drie-enige God te verheerlijken, Die onze ziel met zaligheid vervulde, zodat we altijd over het lichaam mochten heen zien.

En al die jaren hebben we mogen doorbrengen, ziende alleen op de eindpaal van de weg des levens, waar we van alle smarten des levens en alle zorgvuldigheden der

wereld zouden zijn verlost; zeker wetende, dat wij zouden krijgen het einde des geloofs, namelijk de zaligheid onzer zielen, door Jezus Christus

Wilde ik alles aantekenen, wat wij in die jaren hebben ondervonden, dan zou het een heel boekdeel worden. *Er is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven, staat er geschreven in Prediker 2.* Maar het is niet hetzelfde hoe of de mens deze wereld verlaat; daar er toch twee wegen naar de eeuwigheid zijn die in alle opzichten van elkaar verschillen en nooit samen te voegen zijn.

- De eerste wordt betreden door mensen, die de Heerlijkheid Gods derven en daardoor in een diepe duisternis zijn gehuld, en niet anders kunnen en willen dan de lusten en begeerten opvolgen van het diep bedorven mensenhart; waarvan het einde is het eeuwig verderf.
- De tweede daarentegen wordt betreden door mensen, die door de Heilige Geest naar het beeld des Heeren zijn vernieuwd, en verloochende al hun begeerlijkheden en zonden, steeds voortwandelen aan de hand des Heeren. Die hen door alles de weg wijst, hen door alle moeilijkheden helpt, hen doet overwinnen over de macht des Satans en der zonde en over de macht van hun diepbedorven bestaan. En wat het meeste zegt, die hen brengt aan de Geestelijke Fontein, dat is de Heere Jezus, Die hen met Zijn bloed reinigt, en door Zijn gehoorzaamheid aan de Wet een plaats heeft bereid voor al Zijn uitverkoren zielen, die Hij gekregen heeft van Zijn Vader, en die Hij door Zijn Geest allen op Zijn tijd uit de wereld heeft getrokken door hen het eeuwig leven te geven. En Die al Zijn uitverkorenen tot onderdanen van Zijn eeuwig Rijk maakt, zodat zij hun leven doorbrengen tot verheerlijking van 's Heeren Naam.

Groot is dus het verschil van die twee wegen, en zalig voorwaar, is de mens, die kan zeggen: *De Heere is mijn Herder.* Op die laatste weg was nu ook mijn vrouw gebracht, en ook zij zou het ondervinden, dat de tijd daar was om in de eeuwige rust in te gaan.

Vier dagen vóór haar dood kwam juffrouw W. bij ons, - die als gewoonlijk ons kwam bezoeken met nog meer anderen, - en een hoofdstuk uit Job voorlas, waarin voorkomt: *"Ik weet, dat mijn Verlosser leeft"* (Job 19). Waaronder mijnvrouw in een Hemelse toestand geraakte. Maar om kort te zijn, *de Heere was die avond in ons midden.* Toen we om 10 uur scheiden, gingen wij naar bed, en 's morgens wakker geworden zijnde, voelde ik dat mijn vrouw zo koud was geworden, dat ontstaan was door de koorts, die haar zo hevig had aangepakt. Ik stond op, zette als gewoonlijk een kop koffie voor haar, maar wat ik ook probeerde, zij kon niet meer drinken, haar keel was ook lam geworden.

Wat heeft de zonde de mens toch diep doen vallen, daar dit heerlijk beeld, dat God geschapen had, nu vol is met ziekte en ellende, zo dacht ik bij het bed van mijn vrouw. Haar lichaam was nu geheel geslagen van het hoofd tot de voeten; niet één deel van het lichaam dat niet lam was. Drinken kon zij dus niet meer, hoe of ik het ook probeerde, totdat ik tot haar zei: *dat het zo niet kon, en zij zo niet kon blijven leven.* Zij antwoordde mij: *Ik moet immers de weg van alle vlees passeren zal ik in de Hemel komen. Wees maar tevreden en houd je maar stil; de Heere zal het wèl maken.*

De dokter, die op mijn verzoek was gekomen, haar zag, zei tot mij: "Het zal spoedig gedaan zijn, want ze is reeds stervende; haar lichaam is stil en gesloten, er is geen geneesmiddel voor; ik kan hier niets meer doen. Want ten eerste kan zij niets innemen, daar haar keel verlamd is, en ten tweede, omdat het toch geen uitwerking zal hebben." In die toestand heeft zij nog vier dagen gelegen, zonder iets te gebruiken.

De Rustdag was voor haar ook haar stervensdag. 's Morgens om halfelf was zij nog zo goed voor haar gemoed. Ik zei tot haar: aanstonds zal de kerk uitgaan, en dan komen er zeker nog wel mensen om naar je te zien, hoe of je het maakt. Willen we dan nog eens samen bidden? En mijn knieën gebogen hebbende, bad ik voor haar om een gemakkelijk stervensuur, en dat de Heere Jezus haar geest mag ontvangen. Waarop de Heere dit niet alleen gaf, maar mij zelf ook losmaakte van de banden, die ons zo nauw verenigd hadden.

Terwijl ik zo biddende was, werd mijn ziel opgetrokken in de Hemel en de Heere gaf mij te zien, hoe nu, na weinige ogenblikken, mijn vrouw zou zijn onder de volmaakte rechtvaardigen in de Hemel, en dat zij dan de Heere Jezus, dat verheerlijkte Lam Gods, die haar had gekocht, haar schuld betaald en door Zijn Geest bekwaam had gemaakt voor de Hemel, eeuwig zou omhelzen. O wonder, hoe zalig was dat voor mij in die tijd! Ik riep: *O, Heere, wat geeft Gij mij toch veel te genieten, daar Gij, oneindig goedertieren God, die band, die Gij uit kracht van Uw eeuwige wil, uit Uw eeuwige Liefde uit vrije genade hebt gelegd, en al die jaren hebt gesterkt en achtervolgd door Uw Geest en genade, in deze ogenblikken door wonderen van genade wilt verbreken, door mij zoveel inzien te geven in de eeuwige Heerlijkheid, die mijn vrouw weldra zal genieten. O wonder van genade aan mij, - aan mij, o Heere, eeuwig zult Gij er in verheerlijkt worden, Amen.*

Ik stond van mijn knieën op en zei tot haar: "Wat ben je toch gelukkig; ik heb het altijd wel geloofd, maar nu zie ik het des te meer, dat je gelukkig bent. Want nog slechts een kleine tijd en je bent in de Hemel, onder al de geesten der volmaakte rechtvaardigen. En daar zul je de Heere Jezus, Die je met Zijn dierbaar bloed heeft gekocht, eeuwig omhelzen en eeuwig liefhebben."

Ik vroeg haar of zij zelf nu ook geloofde, dat zij die Heerlijkheid tegemoet ging, waarop zij met Hemelse blijdschap op het gelaat antwoordde: *Ja, o ja.* En zij was niet meer.

Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven. Dit mocht met waarheid gezegd worden van mijn vrouw, die nu van mij gescheiden was. Want de voorsmaken, die zij hier al had genoten, waren zó Goddelijk, omdat de Heere haar op zo'n wonderlijke wijze aan Zich had verbonden, door haar 33 jaar lang onder die voor het lichaam zo treurige toestand te laten leven. Ieder mocht haar dan ook gaarne horen, vooral in de laatste tijd, toen haar einde nabij was. Want hoe dichters zij bij de Hemel kwam, hoe meer het aardse in nietigheid wegzonk voor haar oog.

Dit verstond ook zeker juffrouw V. uit Gouda, die juist bij haar sterven binnentrad, en met tranen in haar ogen zei: *Zou ik nu op deze Rustdag u zien heengaan naar de eeuwige rust?* Doch het was voor haar te laat, want mijn vrouw had alreeds het einde van haar geloof verkregen, namelijk *de zaligheid van haar ziel.*

Daar lag mijn vrouw dan, die ik niet wilde terug hebben, daar zij nu volkomen zalig was. Zelfs in haar leven kon men het altijd merken waar haar hart was. Want als zij in het gezelschap een vers opgaf, was het meestal van Psalm 73 : 12 en 13:

*Nochtans wat mij, Heer, wedervaart,
Ik hang U aan, zijnde bezwaard;
Want in 't lijden dat mij benauwet,
Met Uw hand Gij mij onderhouwet.*

*Gij geleidt mij naar Uwen raad
 Trouwelijk Heer' mijn toeverlaat;
 Totdat ik fijn werde gebracht
 Ter eren, Heer, door Uwe kracht.*

*Als ik dan U heb o Heer' mijn,
 Zou daar iets anders mijn God zijn?
 Zou ik ergens groot ofte kleene,
 Een God hebben dan U alleen?
 Maar ik worde nu gans versmacht,
 Mijn hart verliest al zijne kracht;
 Doch Gij zijt, Heer', mijn troost geheel,
 Mijn Borg, mijn Toevlucht, mijn Erfdeel.*

De Heere deed mij in die dagen, terwijl mijn vrouw boven aarde stond, veel ondervinden. Zijn liefde en genade waren mij in die dagen nabij, en ik werd op een bijzondere wijze werkzaam gemaakt in de wegen des Heeren, zodat ik steeds met Gods wil verenigd was, hetgeen ik niet best onder woorden kan brengen. Maar dat weet ik, dat ik in 5 nachten niet heb geslapen, vanwege de sterke invloeden van de Heilige Geest, waardoor ik in al die tijd met mijn hart in de Hemel ben geweest.

Ik had een ruim veld in het Woord; de Bijbel was een lusthof voor mijn ziel. Daarin werd mij gegeven een geestelijk inzien met zóveel kracht voor mijn ziel, dat ik mij in God kon verlustigen; het was in die tijd voor mij een geopend boek. O ja, de Heere wilde mij onderwijzen in de weg, die ik zou moeten inslaan. Ik werd op een bijzondere wijze verkwikt en was ruim voor mijn gemoed. Er heerste vrede in mijn ziel, een vrede, die alle verstand te boven gaat. In één woord, het was mij goed nabij God te zijn.

De avond voordat mijn vrouw begraven werd, zou ik naar boven gaan, om in het eenzame mijn knieën voor God te buigen, en bij de gedachte van het dode lichaam werd ik zo huiverig, dat ik achteruit de trap opging, om het gezicht op de doodkist niet te hebben. Maar zodra ik boven was, moest ik mijzelf afvragen, hoe of het kwam, dat ik nu zo in eens schuw was geworden, het was toch mijn vrouw geweest; ik kon het maar niet goedkeuren, dat ik de laatste avond zo schuw was voor een lijk. Ik ging weer naar beneden, naar de kist, waar mijn vrouw lag, en nu zag ik voor het laatst haar ogen, die mij zo vriendelijk waren geweest en die nu gesloten waren. Ik zag de mond, die mij zo menigmaal meedeelde, wat de Heere aan haar ziel had gedaan. Die mond, die mij zo vaak tot troost tot lering, tot zegen, tot blijdschap, tot opbouw voor mijn hart was geweest. Die mond, die zo nuttig was voor anderen; die mond, die ik zo dikwijls had horen bidden, ja, ook had horen zingen, die mond was nu gesloten. Ik werd onder deze overpeinzing zo weemoedig, dat ik uitriep: *Och, Heere, daar ligt nu dat pronkstuk Uwer handen; de aardse tabernakel, waar de onsterfelijke ziel zo lange jaren in heeft gewoond. Nu is die kostelijke ziel verhuisd naar de Hemel. Daar geniet zij nu een volkomen eeuwige dag, om haar in U, de volzalige God, te verlustigen en U te verheerlijken. Het lichaam zal nu tot stof weerkeren, maar in de oordeelsdag zult Gij, O Heere, dat lichaam weer opwekken in een volmaakte toestand, en dan zullen ziel en lichaam verenigd U eeuwig prijzen.*

Ik ging daarop naar boven, om in het eenzame de Heere te zoeken, en mijn hart was werkzaam, zodat ik die nacht wel eenzaam, maar toch gemeenzaam was; ik werd versterkt in het geloof.

*Onderricht en verblijd,
Ziel, dat is 't eeuwig leven;
Dat gij Zoon en Vader kent,
Dit zal u het leven geven.
Dat gij u naar Jezus wendt,
Hierin is uw heil gelegen;
Dat gij nu maar stille zijt.
Dit is d' allergrootste zegen,
Dat gij u in God verblijdt.*

*Sluit Uw binnenkamer open,
Voer mij in Uw heiligdom.
Trek mij, dan zal 'k U nalopen,
Jezus maakt mij dat ik kom.
Toon Uw schoonheid, toon Uw gangen,
Toon mij Uwe heerlijkheén,
Ach, Gij trekt in dat verlangen
Ziel en zinnen van beneén.*

*Jezus, schenkt mij nu genade;
Jezus, maak mij nu verblijd;
Schenk mij deugden en sieraden;
Maak mij tot Uw dienst bereid.
Neem mijn hart en tong en leden,
In Uw liefelijk geweld;
Opdat ik Uw heerlijkheden
Onophoudelijk vermeld.*

*Overstroom mij met genade;
Ondersteun mij met Uw Geest.
Dat ik in dien vloed mij bade,
Die het zielsgebrek geneest.
Dan zal ik van vreugde springen;
Dan vertrouw ik, dat Uw beeld,
Onder 't liefelijkste zingen,
In mijn ganse wezen speelt.*

De geboorte, het huwelijk en de dood zijn zeer nauw aan elkander verbonden; zij volgen bijna elkaar, daar de mens bij zijn geboorte al begint te sterven; dit ziet men dagelijks.

Ik had dit in de laatste week ook ondervonden, toen ik mijn vrouw de laatste adem zag uitblazen, en ik geloofde toen ook, dat de dag des doods beter is dan de dag, dat iemand geboren wordt. Daar ik mijn vrouw door het geloof kon nazien tot zegen van mijn eigen hart, en niet alleen nazien, dat haar ziel werd opgenomen in de Hemel; nazien, dat haar ziel bij het verlaten des aardse tabernakels de Heere Jezus in een

volmaakte toestand mocht aanschouwen, maar ook nazien, hoe zij nu onder alle de zaligen in de Hemel werd ingelijfd. Hoe zij als een kind des Heeren de onverderfelijke en onverwelkelijke kroon ontving, die zij als een gekochte des Lams, - die haar had gereinigd door Zijn dierbaar zoenbloed, nu verwerven mocht. Hoe zij nu juichte onder alle uitverkorenen en het lied des Lams meezong, om Hem van alles de eer te geven en de heerlijkheid, dat zij de eeuwige verdoemenis was ontkomen en alleen door Hem naar het eeuwig welbehagen het eeuwig leven had ontvangen. O, toen moest ik wel zeggen, dat haar de dag des doods een vreugdedag was!

Evenwel het was smartelijk voor mij, daar ik nu zo geheel alleen was. Ieder die het heeft ondervonden, dat de Heere de band des huwelijks zelf heeft gelegd, begrijpt hoe smartelijk ik mijzelf gevoelde haar te moeten missen, die mij altijd zo dierbaar was geweest. Hoe somber ook mijn toestand was, ik kon echter niet schreien, daar ik haar toch zo gaarne gunde, dat zij behouden is, en een volkomen eeuwige dag geniet. Ik wist ook, dat mijn Verlosser leefde; ik wist in Wien ik geloofde. Ik wist, dat ik haar zou volgen. Ik wist dat de doden zalig zijn, die in de Heere sterven. Ik wist, dat ik de Heere boven alles moest liefhebben, ook boven mijn vrouw. Ik wist dat niet mijn wil, maar des Heeren wil alles werkt naar de raad Zijns willens. Maar aan die kennis alleen had ik niet genoeg. De Heere Zelf moest Zijn genade in mijn hart uitstorten, en dit alles met Zijn lieve Geest bedauwen. Ja, toen was genade alleen genoeg, om mijn ziel boven het vergankelijke te verheffen! Toen mocht ik zingen:

*Naar Gods wil is uw begeren,
Van u weren.
Al neemt Hij door Zijne hand,
't Geen u was van grote waarde,
Op deez' aarde,
Hij blijft nog uw beste pand.
't Was mij groot en goed,
Troost voor mijn gemoed,
Dat mij zeggen doet:
Ziele, zijt gerust en stil,
't Is Gods wil.
Al hetgene u ontmoet,
God zal goede redding maken;
Van uw zaken;
En die sturen tot uw goed.*

In die tijd was mij tot grote sterkte, wat geschreven staat in Rom. 8:28: *"En wij weten, dat degene, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk degenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn.*

Klaar en duidelijk loste de Heere alles voor mij op. O wat mocht ik toen genieten in die gemeenschap des Heeren en in die heerlijke leiding en bestiering door Zijn Geest! Toen ondervond ik hoe goed, hoe zalig het is nabij God te wezen. Mijn begeerte en mijn smeken was dan ook steeds om toch al de dagen van mijn leven onder de vriendelijke bescherming des Allerhoogsten te mogen staan en Zijn nabijheid te mogen ondervinden. Ik was dan wel eenzaam, maar toch gemeenzaam.

Wat vindt een hart zich toch in rust,

*Als Gij zijt al haar wens en lust,
Wijl het hier door geloven
Omhelst en kust, en U gewis
Aanschouwen zal daarboven.*

*Gij moet nog een weinig wonen
In dit beneden tranendal;
Maar ziet, hierna zal God u tonen,
Dat Hij het alles is en 't al.*

**WEDUWNAAR; ONTMOETINGEN EN WERKZAAMHEDEN MET
ANDEREN**

Na al deze gebeurtenissen en wederwaardigheden werd ik destijds verzocht door een vriend die naar Delft was vertrokken. Vijf en dertig jaar was het geleden, dat ik Gouda niet had verlaten; dus viel het mij wel zwaar om daartoe te besluiten. Wel had ik een begeerte in mijn ziel, om ook daar de volgelingen van de Koning der koningen te ontmoeten, waardoor ik innerlijk werkzaam werd gemaakt om ook dáár mijn tijd door te brengen tot eer en heerlijkheid van die God, die mij uit de dienstbaarheid der zonde had uitgeleid. *Ja, ik werd door de invloed en de bewerking van de Heilige Geest biddend gemaakt, dat de Heere mij, zondig stof en nietige worm, nog wilde gebruiken, om het Rijk van Koning Jezus uit te breiden.*

Toen dan de dag bepaald was, pleitte ik op hetgeen de Heere Jezus eens Zelf had gedaan, namelijk, dat Hij een blindgeborene de ogen had geopend door slijk en speeksel; en dat Hij ook nu machtig was om mij, die toch ook niets meer was dan stof, te gebruiken tot dat doeleinde, wat de Heere verkiezen mocht.

Ik vertrok dan van Gouda naar Rotterdam en vandaar naar Delft. Zoals ik uit de schuit stapte, stond mijn vriend op mij te wachten. Hij gaf mij de hand, waarop wij de stad ingingen voor het eerst in mijn leven, in het jaar 1787.

In de woning waar ik thuis was, ontmoette ik een aantal Godvrezende mensen, die mij natuurlijk van aangezicht onbekend waren. Gelukkig echter is het in het geestelijke niet als in het natuurlijke. Want in het laatste zegt men: *onbekend maakt onbemind*, maar in het geestelijke is dit anders. Want mensen, die op hetzelfde pad wandelen, dezelfde ontmoetingen hebben, hetzelfde doel einde beogen, en daarboven dezelfde Koning hebben, zodat ze tot één Koninkrijk behoren, en alzo dezelfde spraak hebben, kennen elkaar al zeer spoedig. Want dan maakt de spraak hen openbaar; en zo ondervond ik dit ook.

De Rustdag was echter bovenal gezegend. Want dan groeide het getal personen tot twintig en meer aan, en dikwijls werd dan de tong losgemaakt, om te vertellen wat grote dingen de Heere aan hun zielen had gewrocht. De dagen, welke ik daar heb doorgebracht, waren verkwikkend voor mijn ziel, en ik gevoelde dikwijls de banden, welke de Heere zelf in mijn ziel gelegd had.

Van Delft afscheid genomen hebbende, reisde ik weer naar Rotterdam, waar ik ook veel vromen mocht ontmoeten. Ik bevond mij daar zeer gelukkig en de Heere zegende ons samenzijn zo, dat mijn hart overvloeiende was en ik uit de volheid van mijn hart spreken mocht, wat de Heere aan mijn ziel had gedaan. Wat mocht ik daar veel bekommerden ontmoeten, en dezulke die roemen konden, dat zij uit de Babylonische gevangenschap waren verlost en de God Jakobs tot hun God hadden gekregen.

Van Rotterdam vertrok ik weer naar mijn huis en moest toen, bij enig nadenken, wat ik had ontmoet tussen mijn vertrek en wederkomst, de Heere danken voor al het goede, aan mij, onwaardige, bewezen, en dat Hij mij altijd met Zijn genade nabij was geweest.

Een bijzonderheid wil ik nog meedelen bij een bezoek bij juffrouw de V. Deze had een school, waar handwerken werden geleerd. 's Morgens in gezelschap van een meisje kwam zij naar beneden, welke zeer mijn aandacht trok wegens haar ijdele klederen, welke zij aan had, evenals haar kapsel, dat zij op haar hoofd had. Ik kon mij niet bedwingen om op het schadelijke van al dit wereldse te wijzen, daar ik innerlijk met dat meisje te doen kreeg, wat haar zielstoestand betrof.

Wel, juffertje, zei ik tot haar, geloof u wel, als de Heere u eens op de weg naar de Hemel wilde plaatsen, dat u dan met al die opschik niet door de enge poort zou

kunnen? Waarop zij ongewoon begon te schreien. Ik zei toen tot haar: "U moet daarover niet zo schreien, want u weet wel, dat Paulus zegt in 1 Korinthe 1 : 16: "*Niet veel wijzen, niet veel machtigen, niet veel edelen*". Merkt u niet, dat hij zegt: "*niet velen*"? Och meisje, dat u er dan maar één van mocht wezen, want al ben je dan rijk en al heb je dan fijner kleren dan de armen, als de Heere je maar met Zijn beeld versiert, dan is het goed. O, dan zou ik je ook zo graag willen ontmoeten op de weg naar de Hemel."

Toen ik opstond gaf ik haar de hand en wenste haar toe, dat de Heere met Zijn Almachtige genade haar mocht bekeren, opdat zij mij op een volgende maal kon meedelen, wat de Heere aan haar ziel had gedaan.

De eenzaamheid was voor mij altoos zeer aangenaam, vooral toen ik weer eenmaal thuis was en overdenken mocht wat ik alzo had ontmoet. Waar het hart vol van is, zegt men wel eens, daar loopt de mond van over, en dit moest ik getuigen, dat de tijd die ik bij mijn vrienden had doorgebracht Godverheerlijkend was geweest, en dit is gemakkelijker te overpeinzen dan te schrijven. Ik dank God, dat Hij mij zoveel had te genieten gegeven en mij zoveel liefde, zoveel zielsbetrekking, zoveel genade had bereiden doen ondervinden. Zulke betrekkingen worden door de dood niet verbroken; maar het blijkt waarheid te zijn wat geschreven staat in Spreuken 10:7: "*De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.*" Ja, zij spreken nog nadat zij gestorven zijn, volgens Hebr. 11:4. Dan voorzeker, valt alles weg, wat tot het koninkrijk der wereld behoort.

*Geen ding op aard' zo lief geacht.
 't Zij vrouw of kind, geld, staat of macht.
 Ja, al wat lief op aard mocht schijnen,
 't Moet al voor 's Hemels vreugd' verdwijnen.
 Nooit en heb ik beter stonden
 Voor mijn ziel ondervonden,
 Dan wanneer ik zo alleen,
 Met mijn God mocht zijn gemeen.
 Ja, wanneer ik stil in 't eenzaam,
 Zoo met God mocht zijn gemeenzaam;
 Dat is 't aangenaamste zoet,
 Dat genieten kan 't gemoed.
 't Gaat mijn rede al te boven,
 Hier en kan geen rede bij;
 Hier alleen past het geloven,
 Zal ik kennen hoe het zij.*

Een half jaar omstreeks, was ik weer in mijn vorige werkzaamheden teruggekeerd, toen ik op een dag vele van die godzalige vromen zo aan mijn hart voelde gebonden worden, dat ik moest uitroepen: *Och Heere, mocht het door Uw goedheid nog eens gebeuren, dat ik al die mensen nog eens mocht ontmoeten.* Die zuchtende en bekommerden kon ik maar niet vergeten. Telkens stonden zij als voor mijn gezicht, mij vertellende, hoe zij zoekende waren naar de Heere Jezus, Die hen alleen kon zalig maken van hun zonden. Ja, ik mocht die bekommerden en armen van geest voor de Troon der Genade neerleggen en mocht zo zien, hoe die allen door het eeuwig Verbond uit de wereld waren getrokken en hoe zij, door de inwendige vernieuwing des harten, het gemis hadden leren kennen van die volzalige God. O, wat mocht ik in

die ogenblikken ook mijzelf verliezen in die eeuwige verkiezing, bij de gedachte, dat de Heere mijn naam geschreven had in het Boek des Levens en mij van een wereldling en een opstandeling, een mens had gemaakt, die kon zeggen: "*Heere, Gij weet alle dingen; Gij weet, dat ik U liefheb!*" (Joh. 21:17). Zulk een betrekking gevoelende naar dit volk, had ik volle vrijmoedigheid, om nogmaals mijn vrienden te bezoeken.

Te Rotterdam aangekomen, mocht ik, delende in de lieve gunst des Heeren, mijn intrek nemen bij een zekere *Van der Heul* in de Goudse Wagenstraat, die mij zeldzaam vriendelijk behandelde en mij enige nachten herbergde. Wij mochten daar met veel zegen met elkaar verkeren, en opmerkelijk was het, dat de vrouw van *Van der Heul* zei: "Nu moest de Heer *Hijveld* uit Utrecht eens hier zijn, wat zou hij zichzelf bij al onze gesprekken kunnen neerleggen, wat zijn staat en stand van genade betreft." En zie, nauwelijks waren de woorden uit haar mond, of de deur werd geopend, en genoemde heer *Hijveld* stond voor ons. Wie kan onze blijdschap bepalen, die in onze ziel opging, dat de Voorzienigheid de weg zo had doen uitlopen, dat nu ook onze wens was vervuld. Vier dagen waren we dan ook verenigd, en dat er geen stof ontbrak, om de Heere groot te maken en te verheerlijken, kan ieder wel nagaan, waarvan ik dan ook nader nog wel zal schrijven.

Van Rotterdam vertrok ik weer naar Delft met mijn vriend *Hijveld*. Mijn eerste schreden waren naar juffrouw *De W.*, waar ik eertijds dat dametje had ontmoet op de naaischool, wie ik haar wereldse kleding onder het oog had gebracht. Bij mijn intrede in dat huis, mocht ik haar aanstonds ontmoeten, en mij ziende, was zij in een oogwenk bij mij. Ik had reeds opgemerkt dat zij, toen zij mij zag, aanstonds rood werd van schaamte, en met betraande, doch vriendelijke ogen mij aanzag, begon zij mij het volgende te vertellen:

"Mijn lieve vader, wat ben ik verheugd, dat ik u kan meedelen dat u het middel bent geweest, dat ik mijzelf heb leren kennen. Nu weet ik bij ondervinding, dat ik een zondares ben voor God en dat het ene eeuwige onmogelijkheid is, om zo voor de Heere te kunnen verschijnen. O, wat heb ik al vele nachten doorgebracht, dat ik vanwege de angst van mijn ziel niet kan slapen en steeds behoefte gevoel om de Heere om genade en vergeving te bidden voor al mijn erf en dadelijke zonden. Want overal ontwaar ik zonde en schuld. Zodat mijn ganse bestaan is om de Heere de kroon van het hoofd te rukken en mijzelf te verheerlijken, en nu roep ik al uit mijn benauwd hart tot de Heere Jezus, om medelijden met mij te hebben. Want ik heb nog geen verzoening voor mijn zonden en geen Borg voor mijn schuld. O, slechts eeuwige ontferming kan mij nog redden. Want ik ben zo blind en zo ellendig, dat ik het bijna niet kan uitdrukken."

Dit vertelde zij mij zo vrijmoedig in aller tegenwoordigheid, zodat ik niet in twijfel kon trekken, of de Heere had haar met Zijn licht beschenen en ontdekt. In stilte mocht ik de Heere danken voor haar bekering, waarna ik het woord opnam en tot haar zei:

"Wel, juffrouw, ik kan u een goede raad geven: bid maar tot God, of Hij u veel ontdekkend licht wil schenken om uzelf meer en meer te leren kennen en Jezus Christus, die God heeft gezonden, om Zijn kinderen zalig te maken van hun zonden. 'k Wens u van harte toe, dat u maar niet mag rusten voordat u uw rust hebt gevonden in de Heere Jezus voor uw kostelijke ziel, die voor een eeuwigheid is geschapen; opdat de Heere Jezus door Zijn Geest u zodanig in het verlossingswerk mag inleiden, dat u uzelf geheel en al in Hem mag verliezen."

Vier dagen bleef ik nog in Delft onder mijn vrienden, met veel geestelijke opwekking, en nog viermaal heb ik met datzelfde meisje gesproken over haar toestand, waarbij ik dit kon opmerken, dat haar bedroefde ziel niet was te stillen, dan met de Heere Jezus, hetwelk voor mij een waar kenmerk was van haar bekering. Ik gaf haar nog goede raad voor haar bekommerde ziel en nam afscheid van haar.

Later echter is het gebleken, dat het de laatste maal was op aarde. Maar hoeveel betrekking of zij op mij had, bleek hieruit, dat zij mij nog dikwijls heeft geschreven.

Zij had nog een dienstmeisje leren kennen van omstreeks 15 jaar, even oud als zij was. Het zou evenwel te veel zijn die brieven mee te delen, maar dit kan ik er toch van zeggen, dat het woorden waren, die uit een vol gemoedsleven geschreven waren, en waarin het verstandswerk geheel gemist werd.

Het laatste wat ik van haar heb vernomen is uit een brief van dat dienstmeisje, welke ik wel waardig acht hier mee te delen:

Mijn oude vader Van Tol,

Mijn liefste vriendin ben ik nu kwijt, namelijk juffrouw Gouverneur. O, wat is dit voor mij een groot verlies. Wij waren overal zo in liefde, tot en voor elkaar. Maar mijn enigste droefheid is, vader Van Tol, dat ik haar nu niet meer kan ontmoeten, noch op de weg, noch in huis, noch ergens anders, want zij is nu naar de Hemel. Nu is zij onder al de zalige zielen in de Hemel, nu zal zij Jezus eeuwig loven en verheerlijken.

Drie of vier dagen vóór haar sterven, heeft de Heere aan haar begeerte voldaan. Want op haar sterfbed heeft zij de meeste tijd geroepen om de Heere Jezus tot haar deel te krijgen, en die lieve Zaligmaker kwam haar voor met de woorden: Vader, laat deze in het verderf niet neerdalen, want ik heb verzoening voor haar gevonden, en toen werd zij door de Vader vrijgesproken en kreeg Jezus tot haar Zaligmaker. Aanstonds maakte zij dit aan haar vader bekend en aan allen, die haar bed omringden.

Met blijdschap in de volle verzekering heeft zij nog drie dagen geleefd, en toen zij ging sterven, kwam Jezus tot haar met het: Heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn! En als zij dit alles aan haar ouders met Hemelse vreugde had bekend gemaakt, stierf zij en is zij de Hemel binnen gegaan, den 14den december 1789, oud 16 jaar en drie maanden.

Uw vriendin,

Johanna de Hoop.

Ik heb na de dood van dat meisje met haar ouders en vrienden over haar gesproken, en tot mijn innige blijdschap hebben allen mij een voldoende antwoord gegeven van haar zalig heengaan.

Het dienstmeisje waarvan ik hierboven heb gesproken, is, niet lang na haar sterven, haar gevolgd. Zij heeft mij dikwijls over de innerlijke betrekking geschreven, door welke zij geestelijk verbonden was aan juffrouw Gouverneur. Voor haarzelf was zij nog onverzekerd van haar aandeel aan Jezus. Maar zij was zeer ernstig onder de middelen en bij de vromen, evenals in het eenzame; in het lezen van Gods Woord en andere boeken; in het bidden, vragen en zoeken. Zij had, zoals zij mij veelal vertelde, veel bestrijdingen van binnen over haar staat. Welke bestrijdingen meestal voortkwamen uit eigen redeneringen en ongeloof. Ofschoon de Heere er haar ook wel eens uit verlost door haar blinde ogen te openen.

Vijf brieven heb ik van haar gehad, die zij zo nu en dan heeft geschreven, en uit welke men kan opmaken, hoe grondig zij door de Heere bekeerd was.

Twee weken voor haar dood ben ik nog bij haar geweest. Zij leed buitengewoon aan lichaamssmart, zodat zij enige weken bedlegerig geweest is; maar wat een ieder moest verwonderen was, dat de Heere haar zoveel genade schonk, om te mogen geloven, dat de Heerlijkheid, die haar werd geopenbaard, ver boven het lichamelijk lijden uitging, wat haar dan ook zeer onderworpen maakte. Zij is zeer bemoedigd en in volle ruimte de weg van alle vlees gegaan, oud 21 jaar.

Ik ging toen naar Rotterdam, en kwam bij mijn vriend Van der Heul, welke enige vrienden van IJsselmonde bij zich had gehad. Zoals de gesprekken wel eens een loop nemen, vertelde van der Heul ook aan hen, dat ik bij hem was geweest, waardoor zij mij gaarne eens wilde ontmoeten. Dat verzoek, om bij hen te komen, nam ik van ganser harte aan, aangezien Van der Heul mij vertelde, dat zij zulke bijzondere mensen waren in de genade. Hij was met hen in kennis gekomen, toen hij zelf te IJsselmonde woonde, waar hij tuinknecht was bij Bichon, Heer van IJsselmonde. Die oude relaties waren zij niet vergeten, want zij hielden voortdurend gemeenschap.

Ik ging dan van Rotterdam en wandelde tot aan het IJsselmondse veer. Boven op de dijk stond een grote bank, waarop ik mij voor enkele ogenblikken neerzette. Op die bank was het, dat ik op bijzondere wijze in de tegenwoordigheid des Heeren mocht verkeren. Eerst bad ik de Heere, dat Hij mij verder mocht geleiden tot waar ik moest wezen, en mocht Hem smeken, dat Hij zelf in ons midden wilde wezen, door genade te schenken in Zijn ogen en in de ogen dergene die ik zou ontmoeten.

Ik bad: Och Heere, ik ben hier nu zo alleen; niemand ziet mij hier, dan Gij alleen. Mijn vrouw hebt Gij weggenomen die nu al onder de zaligen in de Hemel is. en die zich nu al in U verlustigt met allen, die Uw troon omringen. Och Heere Jezus, mocht ik nu ook eens veel van U genieten op deze aarde. Gij, Heere, zijt toch de Algenoegzame; leidt en leert mij dan, Heere, door Uw Geest. Och, schenk mij dan boven bidden en denken.

Voor het eerst in mijn leven zat ik op die plaats maar mocht daar veel genieten, zodat mijn ogen van liefde tot de Heere Jezus overvloeien van tranen.

In die toestand voer ik naar IJsselmonde, over, en al vragende kwam ik eindelijk ter bestemder plaatse aan, bij Teunus Weeda. Toen ik mij bekend had gemaakt, behandelden zij mij zeer vriendelijk. Wij raakten met elkaar in het gesprek waarin we zo innerlijk aan elkaar verbonden werden dat we s'nachts tot twee uren opbleven, met veel vrucht voor onze zielen. En tot roem van 's Heeren genade moet ik bekennen, dat we onze harten zagen geopend, om te vertellen, wat de Heere aan onze zielen gedaan had.

Vier dagen bleef ik te IJsselmonde, en werkelijk, die dagen waren voor mij onvergetelijk. Want niet alleen mocht ik bij Weeda vele vromen ontmoeten, maar de Rustdag was voor mij zo gezegend. In die gemeente stond destijds Ds. Van Doldere, welke 's namiddags preekte over Zondag 22, vraag 58: "*Wat troost scheidt gij uit de artikelen van het eeuwig leven*". Wat ik onder die predikatie mocht genieten, kan ik onmogelijk onder woorden brengen, want niet slechts, dat de Heere mij geheel terug leidde, maar ik mocht ook zien, dat de Heere mij bewaren en besturen zou tot aan mijn dood. Ja, Hij bracht mij over de dood heen en liet mij zien het eeuwig, heerlijk, zalig leven, dat Hij mij uit genade hier namaals zou schenken.

O, wat was dat een heerlijke middag voor mij, om met een door de Heilige Geest geopend oog de Hemel te mogen aanschouwen en die zaken geestelijk te mogen zien,

waarvan geschreven staat, dat het *"geen oog heeft gezien, geen oor heeft gehoord, en in geen mensen hart is opgekomen, wat God bereid heeft degene die Hem vrezen"*.

*'k Weet, al had ik duizend tongen,
En dat al mijn krachten, Heer'.
Gestadig U een loflied zongen,
Gij zijt waardig nog veel meer.
Wie zal Uwen lof naar waarde
Hier ooit zingen, niemand niet;
Want wij staam'len hier op aarde,
Wat hierna volmaakt geschiedt.*

Ik was bij mijn afscheid nog bij een vrouw, welke schoonmoeder was van Weeda, en met twee dochters leefde. Dat goede oude mens was ziek; en zo bij haar ziekbed staande, vroeg ik haar hoe zij het had. *O, zei ze, ik heb het zo benauwd, bij de gedachte, dat ik verloren zal gaan als ik sterf.* Vragende waaruit die benauwdheid ontstond, zei zij mij: "Omdat ik al zoveel heb ondervonden, en omdat de Heere aan mij al zoveel heeft gedaan, en dat ik mijzelf nog niet aan Hem heb overgegeven. Ja, zei ze, het zal wat te zeggen zijn bedrogen uit te komen."

Waarop ik antwoordde: "Wel, mijn lieve mens, dat zou werkelijk een groot bedrog zijn: denken behouden te zijn en dan toch verloren gaan, en dat voor eeuwig. Maar, zei ik, ik geloof toch, dat u op de rechte plaats bent, want u werpt door uw ongelooft alles weg, wat de Heere u geschonken heeft. De vijand ziet wel, waar de vesting het zwakst is".

Zij ging mij toen vertellen, dat zij al 20 jaar in die toestand had doorgebracht en zij nog zulk een grote zondares voor God was, ofschoon zij wel eens met haar schuld in het verborgen voor God was geweest en de Heere Jezus had gesmeekt haar zalig te maken. Ja, dat zij wel tijden had beleefd, dat zij zoveel dierbaarheid en heerlijkheid in de Persoon van Christus had gezien, dat zij luide had uitgeroepen: *O Heere Jezus, Gij kunt mij zalig maken.* Zij had wel honderd maal haar knieën voor God gebogen, met haar man en kinderen, en wist, dat de Heere haar dochter had bekeerd en de anderen overtuigd waren.

"O", zei ze, "nu zal het nog te laat zijn, want mijn hart overtuigt mij. O, wat is het mij bang", riep zij uit. "O, eeuwig ben ik ongelukkig, want de hel en de dood verschrikken mij, en ik heb zulk een vrees, om die heerlijke God te ontmoeten, tegen Wie ik zo gezondigd heb."

Wat moest ik hier nu zeggen? Want in zulke gevallen is het zeer moeilijk te onderscheiden wat voedsel de ziel nodig heeft: vertroosting of vermaning. Ik antwoordde zo zacht mogelijk op haar bedenkingen omtrent haar zielstoestand, en wel op haar eigen gezegde.

Ik zei: "Wel, vrouw, u hebt mij zelf gezegd, dat Jezus u kan zaligmaken, dat Hij de enige Zaligmaker is en altijd heeft u Hem zo dierbaar geschat, Hem gezocht en gebeden, dat Hij u wilde verlossen. Dat was uw begeerte, daar was het u om te doen, en dat wilt u tot op dit ogenblik nog niet loslaten. U kent geen ander, u zoekt geen ander, nee, Jezus is het alleen, Wie gij zoekt. Geloof mij, vrouw, Jezus is zo ver niet van u als u wel denkt. Denk maar eens aan Maria bij het graf en aan de Emmaüsgangers, die ook dachten, dat Jezus niet meer leefde, en wat was Hij zeer dicht in hun nabijheid."

Ik moest toen afscheid nemen van haar en wenste haar toe, dat de Verbondsgod haar veel mocht te roepen geven, dat zij zich als een verloren zondares aan de voeten van

de Heere Jezus mocht neerleggen en Hij Zich aan haar benauwde ziel als haar Heiland mocht believen te openbaren.

Na van allen afscheid genomen te hebben te IJsselmonde vertrok ik weer naar Rotterdam en begaf mij naar Van der Heul, waar ik nog twee dagen vertoefde. Mijn plan was al gemaakt om weer naar Gouda te gaan, maar de Heere sprak: *Uw wegen zijn niet Mijn wegen*, want juist toen ik vertrekken wilde, kwam de familie Van Slavenburg uit IJsselmonde, welke mij dringend verzocht om met hen mee te gaan. "Want", zei ze, "uw gesprek met de oude vrouw heeft zulk een gevolg gehad, dat de Heere het met Zijn zegen achtervolgd heeft en zij in volle ruimte juichende naar de Hemel is gegaan."

De aandrang om te komen, kon ik niet weerstaan. Ik vertrok toen met hen weer naar IJsselmonde, waar ik alles vond zoals zij hadden gezegd, en daar was wat te vertellen. Met tranen in de ogen en een hart vol van liefde en blijdschap, spraken zij van haar moeder; hoe zij die twintig jaren had doorgebracht, zowel met betrekking tot haar levenswijze, die voorbeeldig was, als met betrekking tot de opvoeding van haar kinderen. Zij verhaalde, hoe zij dikwijls met haar man en kinderen de knieën had gebogen om bekering voor haar huisgenoten. Haar oudste dochter had haar zeer nauw gade geslagen en alles als een schat in haar hart bewaart, zo dat zij nu zó vol was over haar zalige moeder, dat zij er niet over kon zwijgen.

Vrouw Slavenburg had haar meeste tijd te kampen gehad met ongeloof, aanvallen van de boze en twijfelingen, en zo leefde zij voort, dan eens biddende en zoekende, dan weer bedroefd zijnde; welke droefheid dikwijls ge paard ging met benauwdheden over haar uiteinde. Ten laatste was zij zeer ziek geworden en in die benauwde toestand had ik haar ontmoet, zoals ik boven heb meegedeeld. Mijn gesprek had haar inzien gegeven in haar weg en de Heere had zich op zulk een heerlijke wijze aan haar ziel believen te openbaren, dat zij geheel vervuld werd met de Heilige Geest, waardoor zij door 't geloof zag en Jezus omhelsde, Die zij al zo lange tijd had gezocht. Nu kon zij Hem door het geloof aannemen als haar Zaligmaker, als haar Borg, als haar Voorspraak bij de Vader, als haar Heere en Koning, en zij ondervond zulke buitengewone liefdesbetrekkingen tot Jezus, dat zij in werkelijkheid haar handen naar Hem uitstreekte.

Haar dochter vroeg nog of zij dat nu alles geloofde, en met een vriendelijk gelaat zei ze met volle vrijmoedigheid: *Ja, Jezus bezit mij, en ik bezit Jezus*. En zo stierf zij, om eeuwig te leven.

Vier dagen heb ik er nog vertoefd. Ook bij haar begrafenis ben ik tegenwoordig geweest en ik kan in waarheid getuigen, die dagen waren voor ons Godverheerlijkend.

Na deze voorvallen verliet ik die plaats, en vertrok weer naar Rotterdam. Mijn plan stond nu weer vast naar Gouda te vertrekken, zodra de gelegenheid zich voordeed. Toen ik Van der Heul alles verteld had wat ik te IJsselmonde had ontmoet, kwam dan ook spoedig de gelegenheid en ik vertrok.

Mijn verhaal wat mijn leven aangaat is nu geëindigd. Ja, ik zou bijna zeggen, ik leg de pen tot schrijven neer, zo mij nog niet een voorval was voorgekomen, dat ik nog wens mee te delen.

Ik ging namelijk in mijn later leven dikwijls naar Aarlanderveen, waar ik veel vromen kende en ook veel aangenaam verkeer met hen had. Aldaar woonde een zekere vrouw Van Wieringen, welke jaren achtereen een weg had bewandeld zoals men het

gewoonlijk noemt door duisternis en schaduwen des doods. Na een twintigtal jaren echter mocht zij op de weg des levens iets vorderen, dooreen duidelijk inzicht te krijgen in de schuldvergeving, welke te vinden is in het dierbaar bloed van Jezus Christus, doch als zij het op haarzelf wilde toepassen, wierp zij het altoos van zich. Zulke mensen evenwel, die met een onrustige ziel oprecht zijn, zijn nog beter terecht te brengen dan een mens, die van binnen rust geniet op een verkeerde grond. Want zij wist mij te vertellen van het eerste ogenblik af, dat de Heere haar zielsogen had geopend, en wel zo duidelijk, dat een ieder het voor een werk des Heeren moest houden, dat Hij in haar had gewrocht.

Toen ik haar voor de eerste keer ontmoette en zij mij over haar weg en toestand sprak, dacht ik zo, dat zij hetzelfde ondervond, wat ik ook had ondervonden, namelijk, *dat er nog genade nodig was, om de genade, die de Heere de zondaar heeft geschonken, zich toe te eigenen en waarvan ongeloof meestal de oorzaak is*. Nu, geloof is dan ook een gave; dit bleek ook in deze vrouw. Want zij wist mij te vertellen, hoe zij uit de wereld was getrokken, hoe zij haarzelf had leren kennen als een zondares, ja, zij kon haar bevindingen op de Hemelweg meedelen en nochtans niet geloven, dat de zaligheid ook voor haar was. De vorige dag, zo vertelde zij mij nog, had zij met zulk een vol gemoed mogen bidden en haar hart voor de Heere Jezus uitstorten, om vergeving te ontvangen van al haar zonden, en om herstelling in Zijn Goddelijke gemeenschap maar hoe zij geroepen had om genade en gezegd had: *Och Heere Jezus, hier ligt nu diezelfde zondares van gisteren en eergisteren. Och, maak mij nu zalig, want waarom blijft Gij U verbergen voor mijn ziel? Och, openbaar U zelf toch aan mij, dan zal ik U omhelzen en liefhebben, ik zal U niet loslaten voordat Gij mij hebt gezegend*. Dit gezegde ging met zulk een ware Godvrezendheid gepaard, dat ik met ogen vol tranen bij haar zat, en haar slechts kon gadeslaan hoe zij alles nog zo kon verwerpen.

Ik zei: Och, vrouw, hoor toch eens, - want ik kon haar niet doen ophouden van spreken - ziet u nu zoveel dierbaarheid in de Heere Jezus? Ziet u zo klaar en zo duidelijk, dat Hij uw zonden vergeven en uw ziel zalig maken kan? Kunt u Hem niet missen, en heeft die toestand al zo lang geduurd. Och, hoe wens ik, dat de Heere uw ogen op dit ogenblik eens mag openen en u doen zien, dat de Heere Jezus o zo kort bij u is. En dat er nog maar één daad moet geschieden om u met Hem te verenigen, namelijk dat u uzelf als verloren mocht leren kennen. Gewis, dan zou u zien, dat Hij evenals bij Maria, vlak achter u is, en dat Hij tot u zeggen zou: *Ziet, hier ben Ik, ziet, hier ben Ik. Ik heb u in beide Mijn handpalmen gegraveerd*. Houdt maar aan, bid maar om ontdekkend licht, en wanneer het u zal gegeven worden, zult u zien dat Hij met uitgebreide armen staat, om u genadig te zijn. Ja, dat Hij de vleugelen Zijner liefde uitspreidt, om u als Zijn bruid te omhelzen, en dat Hij uw hart en ziel zodanig door Zijn liefde wil innemen, dat u zult moeten uitroepen: *O Heere, Gij zijt mijn God, mijn Jezus, mijn Zaligmaker*.

En zie, wat gebeurde? Het behaagde de Heere die vrouw te brengen waar zij wezen moest. Op datzelfde ogenblik zag zij Jezus als haar enige en algenoegzame Zaligmaker, en het werd haar gegeven Jezus te omhelzen en zich in Hem te verblijden, zodat zij met haar ogen gesloten, haar handen gevouwen omhoog hielden uitriep: *O Heere Jezus, wat gebeurt er nu? O, lieve Jezus, wat doet Gij mij nu genieten! Nu mag ik Uw onuitsprekelijke liefde ondervinden, mijn zoeken een vinden is geworden, mijn gebed hebt Gij verhoord, en mijn smeken hebt gij gadeslagen. U, die mijn ziel lief heeft, heb ik gevonden. O, wat is dat gelukkig. Wat is dat heerlijk. O, hoe zalig*.

Die vrouw was dus gered.

NASCHRIFT

Die vrouw was dus gered, waren de woorden waarmee Andries van Tol het merkwaardig verhaal van zijn leven en bekering besloot.

Wat we uit zijn schrijven zijn te weten gekomen is, dat hij niet een van de vele hedendaagse zogenaamde Christenen was, die het geloof in de zak dragen, maar een waarachtig, door God de Heilige Geest levend gemaakte ziel, die uitblonk als een toonbeeld van Gods vrije genade, en tot roem van die genade, het kruis gewillig achter Jezus droeg.

En zulke levendgemaakten, zulke kruisdragers, wij weten het, delen eenmaal, als ze aan 't eind van hun pelgrimsreis zijn, in het overdierbare en zalige voorrecht, te komen daar, waar hun dierbare Borg en Middelaar als hun Overste Leidsman en Voleinder des geloofs hen is voorgegaan, om Hem dan met al de gekochten en verlost en door Zijn dierbaar hartebloed, niet meer te aanschouwen door het geloof, maar te zien van aangezicht tot aangezicht, en verzadiging van vreugde te genieten aan Gods rechterhand, eeuwiglijk en altoos.

Daar, -wie zou 't durven betwijfelen - daar stemt dan ook Andries van Tol reeds sinds jaren en jaren met alle geheiligden in, in *het nieuwe lied des Lams*. Daar is het pad niet meer hobbelig of met distelen bezaaid; daar wordt de zon niet meer bedekt door de wolken; daar zal 't nimmer winter, maar altijd lente zijn; daar geen nacht, maar eeuwig dag zijn.

Lezers, de grote vraag is: *is er gegronde hoop bij u aanwezig, om van Tol voor de troon des Lams te ontmoeten?* Zo ja, och, houdt u dan dicht achter Jezus, opdat u hier reeds veel voorproefjes van 't zalig Hemelleven hebben mocht en u een waar sieraad mocht zijn van de levende Gemeente.

Zo nee, zoek dan nog geborgen te worden in de Ark van eeuwige Behoud. Want weet, dat er na deze tijd geen tijd meer wezen zal en 't eenmaal van ons allen gelden zal: *eeuwig wel, of eeuwig wee!*

*Bij Jezus is 't zalig, bij Jezus is 't zoet.
Geen rijkdom, die haalt bij de waarde van 't Bloed,
't Welk eenmaal geplengd werd door 't schuldeloos Lam,
Dat op Zich den vloek van verlorenen nam.*

N.N.

Andries van Tol werd geboren te Moordrecht en aldaar gedoopt 31 maart 1726. Zijn ouders waren Andries van Tol (overl. 1747) en Elizabeth Verhart (overl. 1760). Het echtpaar kreeg 7 kinderen, van wie Andries, op één na de jongste was.

Andries Jr. trouwde daar 7 mei 1752 met Geertruida Maria Wieman. Zij vestigden zich aan de Korte Tiendeweg te Gouda. Hun zoontje Samuël werd gedoopt 27 januari 1754 en begraven 16 september 1754.

Na het overlijden van zijn vrouw, 1786, vestigde hij zich te Boskoop, 21 oktober 1788.

In 1793 woonde hij weer te Gouda. Hij overleed 30 maart 1801.

(Levens van Vromen, door F. A. van Lieburg)